

യമുനാതീരത്തിലെ ശവക്കല്ലറകളെ തഴുകിവരുന്ന വെറുങ്ങലിക്കുന്ന ശൈത്യക്കാറ്റിൽ നിന്നു ഡെൽഹി ഏതാണ്ട് മൂക്കുതമായി. ഹിമാലയത്തിൽ മഞ്ഞുതുകിത്തുടങ്ങി. ഹരിദാരിലേക്കും ഹൃഷീകേശിലേക്കുമൊക്കെ ഏപ്രിൽ മാസം 12-ാം തീയതി ഉച്ചയോടുകൂടി ഉത്തരപ്രദേശ് ട്രാൻസ് പോർട്ട് കോർപ്പറേഷൻ വക ബസ്സിൽ ഡെൽഹിയിൽ നിന്നും ഞങ്ങൾ ഹരിദാരിലേക്ക് യാത്രയായി.

കരിമ്പും, ഗോതമ്പും, ചാമയും വിളയുന്ന കൃഷിയിടങ്ങളും ചില ഗ്രാമങ്ങളും ചെറു പട്ടണങ്ങളും പിന്നിട്ട് ഹരിദാരിൽ എത്തിയപ്പോൾ ഒരു പകൽ കൂടി അവസാനിച്ചു. ഇവിടെ ജ്യോതിസ്സിനും തമസ്സിനും മദ്യം ഒരു വിസ്മൃതി പോലെ സായം സന്ധ്യ, പാപഹൃണ്ണങ്ങൾ പരിത്യജിച്ച് മൂക്കു തോടാ നെത്തിയ ആദ്യാവർത്ത സഞ്ചാരികൾ. പിതൃതർപ്പണമന്ത്രങ്ങൾ ഏറ്റുപറയുന്ന പൂത്രന്മാർ. പ്രപിതാമഹരുടെ ദ്രവിച്ച അസ്ഥിക്കുഷണങ്ങൾ മോക്ഷം കാത്തുകിടക്കുന്ന പടവുകൾ. പരമവേഗിനിയായ മാതൃഗാഢയുടെ ശക്തി ചൂഴ്ചകളിലെ പ്രണവഗീതം. ക്ഷേത്രഗോപുരങ്ങളിൽ നിന്നുയരുന്ന മണിയൊച്ച. ഒരു സംസ്കാരത്തിന്റെ സമ്പൂർണ്ണമഹിമയും പേറി ആരതി ഏറ്റുവാങ്ങി ഒഴുകി അകലുന്ന

അമ്പലങ്ങൾ, ആരാധനാലയങ്ങൾ.

രൈദ്യൻ എന്ന മഹർഷിസത്തമൻ ഹൃഷീകേശന്റെ (ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ) അടക്കി ഫ്ലോര തപസ്സനുഷ്ടിച്ച് മഹാവിഷ്ണുവിനെ പ്രത്യക്ഷമാക്കിയത് ഇവിടെവെച്ചാണ് എന്നാണ് ഐതിഹ്യം. അന്നുതൊട്ട് ഈ പ്രദേശം ഹൃഷീകേശം എന്ന് അറിയപ്പെടുന്നു. സപ്തദ്രുഷ്ണമാരും, ശ്രീരാമചന്ദ്രനും, ലക്ഷ്മണകുമാരനും, ശങ്കരാചാര്യരും രാമതീർത്ഥരുമൊക്കെ ഏറെക്കാലം തപശ്ചരണത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടിയുള്ളൂ ഈ രമ്യവിപിനം ഇന്ന് കോൺക്രീറ്റുകല്ലുകളുടെ കാടായി മാറിയിരിക്കുന്നു. പുത്തനും പഴയതുമായ കെട്ടിടങ്ങളിലെ വൈദ്യുതദീപങ്ങൾ പണിയുന്ന താരയുഗം കാലഗതിക്കനുസൃതമായ ഒരു നവ്യനാഗരികത സ്വപ്നം കണ്ടുമയങ്ങുന്നു. വൈദ്യുതദീപങ്ങളുടെ പ്രതിഭാസ പടർന്നു നിറയുന്ന കുഞ്ഞോളങ്ങൾ ഒരു പുത്തൻ ഭാഗീരഥീചരിതം രചിക്കുന്നു.

ഉപജീവനാർത്ഥം ഭിക്ഷതെണ്ടുന്ന സന്യാസിവേഷക്കാർ; ശപ്തമായൊരു ജീവിതത്തിന്റെ അന്തിയാമങ്ങൾ തളളിക്കിടക്കുന്ന ക്ഷൗരോഗികൾ; തീർത്ഥാടകരെയും ചുമന്ന് ഓടിത്തളർന്നു മരച്ചുവടുകളിൽ വിശ്രമിക്കുന്ന ടോങ്കാവിലകൾ; കേതിപാരവശ്യത്തിൽ വിസ്മയസ്തമിതരായ തീർത്ഥാടകർ; നഗരസൗഭാഗ്യവിരക്തരായ വിദേശികൾ; ക്ഷണികനേരം കൊണ്ടു സാക്ഷാത്ക്കാരം നേടണമെന്നാഗ്രഹിക്കുന്ന മുമ്മുഷ്ടക്കൾ; ദല്ലാളന്മാർ—ആകെ ഒരു വിചിത്ര നഗരം.

മലഞ്ചരിവുകളെ കെട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്ന ഇടുങ്ങിയ വഴികൾ ഗോതമ്പും ചാമയും വിളയുന്ന കൃഷിയിടങ്ങളുടെ ഹരിതശോഭയിൽ രസിച്ചു ധരാസ്സുവിൽ എത്തിച്ചേരുന്നു. ഇവിടെ സംഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മേളയുടെ വർണ്ണപ്പെലിമയിൽ കറങ്ങിമറിയുന്ന ജയിൻറുവിലിൽ കിഴവിത്തളമാർ വീണ്ടും വീണ്ടും വട്ടംകറങ്ങി ഭയന്നുമാഹ്ളാദിച്ചും ആകാശശൂന്യതയിൽ ഉയർന്നുതാണുല്ലസിച്ചു മോണ കാട്ടിപ്പിരിക്കുന്നു. തോട്ടപോലെ നീണ്ടുമെലിഞ്ഞു അതിന്മേൽ കുന്നുള്ള വൃക്ധൻ കൈകൊട്ടിച്ചിരിപ്പാൻ ഊദിച്ചു കൂഞ്ഞുങ്ങൾ ക്ലുത്സാഹം പകരുന്നു. ഏറിവരുന്ന തിരക്കിലും ഇവിടെ തലമുറകൾ സുസ്ഥിതം കൈമാറുന്നു. പ്രകൃതിപുരുഷലയനത്തിൽ ഒരു നവ്യദാർശനികത നാനിടുന്നതു കണ്ടെത്തിയ ആദികപിലദേവന് സൗഖ്യമരുളിയ നീലമലകളുടെ കുളിർമയും, ഇന്ദ്രസഭയിൽ പരിലസിച്ചിരുന്ന ഉദ്ദാലകനെ പ്രകീർത്തിച്ചു വനമയുരങ്ങളുടെ വർണ്ണവൈചിത്ര്യവും, ഉഗ്രതപസ്വിതായ ബ്രഹ്മര്ഷിയെ പരിസേവിച്ച ഭാഗീരഥിയുടെ പരിശുദ്ധിയും കൊണ്ട് ധന്യമായ ധരാസ്സു ഉത്തരകാശിയിലേക്ക് വഴിമാറുന്നു.

ഭാർഗ്ഗവരാമന്റെ നിവാസ ഭൂമിയെന്നു പ്രസിദ്ധിപെട്ട ഉത്തരകാശി ഇന്നു കടകമ്പോളങ്ങളുടെ നിബിഡതയിലൂടെ, ജനബഹുലതയിലൂടെ ഒരു പുത്തൻ നാഗരികത തേടുന്നു. പകൽവെളിച്ചം പടഞ്ഞാറൻ മലനിരകളെത്തഴുകി, ചുക്വമളത്തിൽ കൂകുമോ

ശ്രീഗോമുഖം;

ഗംഗ ഇവിടെ ജനിക്കുന്നു

ഗംഗ, കുഞ്ഞോളങ്ങളിൽ ആർദ്ര ദീപങ്ങളുമണി ഒഴുകി നടക്കുന്ന പൂവഞ്ചികൾ. ഭൂദ്രദീപങ്ങൾക്ക് പൂഷ്പമഞ്ചമൊരുക്കി ഇലവിതാനത്തിൽ തത്തിക്കളിക്കുന്ന ഇപാകൃസ്മങ്ങൾ. സർവ്വത്തിനും സാക്ഷിയായി മലമുകളിലെ മാനസാദേവിക്ഷേത്രം.

ഹരിദാരിൽ നിന്നും നേരെ ഹൃഷീകേശത്തേക്കാണ് ഞങ്ങൾ പോയത്. ഇവിടെ നിന്ന് ഏതാണ്ട് 22 കി.മീ. അകലെ മണികൂടപർവ്വതനിരകൾക്ക് പാർശ്വദേശത്തിലാണ് ഹൃഷീകേശം. ഹിമസംഘാതങ്ങളുടെ നിശ്ശബ്ദതകളിലെവിടെ നിന്നോ ഉത്ഭവിക്കുന്ന ഗംഗ ഇവിടെ ഉദയാസ്തമയങ്ങളെ കോർത്തിണക്കി ഹൃഷീകേശ മലനിരകൾക്കിടയിലൂടെ കിഴക്ക് പടിഞ്ഞാറായി ഒഴുകുന്നു. ഇക്കരയിലെ ശിവാന്തന്ദനഗറിനെയും മറുകരയിലെ ലക്ഷ്മൺ ത്വലയേയും ബന്ധിപ്പിച്ചു കൊണ്ടു-ഒരു പുത്തൻ തുക്കുപാലം എഴുന്നെൽക്കുന്നു. ഇരുപാർശ്വങ്ങളിലും സഞ്ചാരികളെത്തേടുന്ന കച്ചവട സ്ഥാപനങ്ങൾ, പഥികനിവാസകൾ, ആധുനിക ആശ്രമങ്ങൾ,

ടഹറിയിലേക്ക് ആരാധനാലയങ്ങളിൽ നിന്നിടയ്ക്കിക്കിടയ്ക്ക് കേട്ടിരുന്ന മണിയൊച്ചയും ആശ്രമങ്ങളുടെ കീർത്തനാലാപനങ്ങളും നിലച്ചു. ഗംഗയുടെ മധ്യരമന്ദ്രണ ലഹരിയുമായി വരുന്ന കുളിർ കാറ്റിനു ശക്തി കൂടിത്തുടങ്ങി. സൂര്യോദയത്തിന് മുമ്പുതന്നെ ഞങ്ങൾ ഉത്തരകാശിയിലേക്ക് പുറപ്പെട്ടു. ഹിമവാന്റെ ഗാംഭീര്യത്തെയും, മഹനീയ ശോഭയേയും, അനന്തവിശാലതയേയും കോർത്തിണക്കി ഞാണുപോലെ മുന്നോട്ടുള്ള പാത തെളിഞ്ഞു. ഹിമഗിരിമഹിമ കൊണ്ടു വൈവിദ്യ സുന്ദരമായ ദൃശ്യപര്യടംകിടകൾ പിന്നിടുമ്പോൾ, ഉത്തംഗഗിരിശിഖരങ്ങളുടെ തണലിൽ ഭാഗീരഥീഗംഗയുടെ പരിശുദ്ധിയിൽ, വില്ലാപ്തനാ ഗംഗയുടെ കുളിരിൽ വിജയിക്കുന്ന കൊച്ചു നഗരം—ടഹറി. ഹിമാലയ സാമ്രാജ്യ ചക്രവർത്തിയായ ടഹറി ഇന്നും ഇവിടെ വാണരുളുന്നു എന്ന് ഈ ദേശക്കാർ വിശ്വസിക്കുന്നു.

പുരി വൈദ്യുത ദീപങ്ങൾക്കിവിടെ വഴിമാറി. ഇടുങ്ങിയ നിരത്തുകളിൽ ചിതറിക്കിടക്കുന്ന അരണ്ട പ്രകാശത്തിൽ ടോങ്കകളും കുതിരവണ്ടികളും സഞ്ചാരികളെയും പേറിനീങ്ങി. നിരത്തുവക്കിലെ കമ്പിളി വീല്പനക്കാർ ഒരു ശൈത്യത്തിന്റെ ശേഷിച്ച ഭുജഭാണ്ഡവുമായി ആർക്കോവേണ്ടി കാവലിരിക്കുന്നു. പാത്രച്ചെപ്പടക്കാരും ചെറുപ്പവിൽപ്പനക്കാരും പ്ളാസ്റ്റിക് ബോമ്മകളിലെ നൈസർഗ്ഗിക വശ്യതയിൽ ശൈശവം കാക്കുന്ന വൃക്ധനും പാൽ വ്യാപാരിയും ഒക്കെ ഈ തിരക്കിൽ അവിടവിടെ കാലയാപനം ചെയ്യുന്നു.

ശരത്കാലചന്ദ്രികയുടെ നവ്യശോഭയിൽ മാമരങ്ങൾ ഇലകൊഴിച്ചും, മകരസംക്രാന്തിയുടെ കുളിരിൽ പൃഥ്വിശുഭ്രവസ്ത്രമണിഞ്ഞും, ഫുഗ്ഗാശ്വാമംമേലങ്ങൾ പുള്ളിൻ മണികളുതിർത്തും ഭൃത്യദേവങ്ങളിലൂടെ ഇവിടെ പ്രകൃതി ഹിമവാന്റെ ഗാംഭീര്യത്തെയും മഹിമയേയും വിളിച്ചൊരുക്കുന്നു. നീല മലകളോട് യാത്ര പറഞ്ഞു നിശ്ചിനിയും താരയുഗങ്ങളും

മാഞ്ഞു. പക്ഷിഗണങ്ങൾ ശുഭമംഗളം പാടി വഴികാട്ടിയെപ്പോലെ ഹിമഗിരിയുടെ ഉയർന്ന ദേശങ്ങളിലേക്ക് പറന്നുയർന്നു. രാജായി ദേശങ്ങളിൽ സുഖനിദ്രയിലായിരുന്ന മീശക്കാരൻ ചാക്കിദാരോട് യാത്ര പറഞ്ഞു ധർമ്മശാലയിൽ നിന്നും രാവിലെ 6 മണിക്ക് ധരാളിയിലേക്ക് ഞങ്ങളും യാത്രയായി.

ഗംഗാനിയിൽ

ഇരുപാർശങ്ങളിലെയും വൻമലകൾക്കിടയിൽ ഒളിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഭയാനക കൊക്കുകൾക്കൊരംചേർന്നു വളഞ്ഞു പുളഞ്ഞു മുന്നോട്ടു നീങ്ങുന്ന മലമ്പാത മണ്ണിടഞ്ഞും പറയുരുണ്ടും ഒരപകടരേഖപോലെ മുന്നോട്ടു നീളുന്നു. ശാസമടക്കിയും ഡ്രൈവറോടൊപ്പം ഭൂമിക്കു ചവിട്ടിയും ഈ ദുണ്ണരേഖയിലൂടെ വാഹനങ്ങളും അതിലെ മനുഷ്യരും വലിഞ്ഞിഴഞ്ഞു നീങ്ങുന്നു.

ബസ്സിനുള്ളിൽ ശാസം മുട്ടിപ്പിക്കുന്ന തിരക്ക്. വിദ്വേഷം വിതുന്ന മുഖങ്ങൾ. ഒരു സീറ്റുകളിൽ തക്കം പാർത്തുനിൽക്കുന്ന പക്ഷ മനുഷ്യർ. അഗാധ ഗർജ്ജനങ്ങൾക്കൊരം ചേർന്നു ഓടുന്ന ബസ്സിനുള്ളിൽ സീറ്റുപിടിപ്പി്തിരിക്കുന്നവരെ നിയന്ത്രിക്കാൻ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് ചിറ്റുപോയ വാതിലിലൂടെ ഒരഭ്യാസിയെ പോലെ വലിഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുകയും അതുപോലെ ഊർന്നുതിരിച്ച് ബസ്സിനുള്ളിലേക്കിറങ്ങുകയും ചെയ്യുന്ന കണ്ടക്ടർ. വിസ്തൃതത്തിൽ സഞ്ചാരികളെ നോക്കിയിരിക്കുന്ന ഗ്രാമീണ ബാലിക. സുസ്ഥിതം ചൊരിയുന്ന ഫ്രഞ്ചുകാരിയും അവളുടെ ഉറക്കെ സംസാരിക്കുന്ന പുരുഷനും. നിഷ്കളങ്കതയുടെ ദൃശ്യത്തിൽ മൂലമുരത്തി സ്നേഹമുട്ടുന്ന സുന്ദരിയായ അമ്മ.

മസൂരിക്കലപാകി, ഗതകാലസ്മരണകൾ ചാലോടി, ദാർശ്യം സ്പർശിക്കുന്ന മുഖമുള്ള വ്യക്തൻ പുറത്തേക്കെത്തി വലിഞ്ഞു ഒരാൽമ ഗതമെന്നോണം പറഞ്ഞു—

“ഇത് ഗംഗാനി.”

പരാശരഹർഷിയും മാതംഗമുനിയും മാർക്കണ്ഡേയ മഹർഷിയുമൊക്കെ തപസ്സു നൃഷ്ഠിച്ച ഏകാന്തസുന്ദരമായ ദിവ്യഭൂമി ഇനി മുന്നോട്ടാണ്. ‘ഗംഗാശി’യുടെ ശാലിനിയായ ‘ഹർസലി’ന്റെ തിടുക്കവും ‘മലാ’യുടെ സൗകുമാര്യവും പേറി ഏതാണ്ട് ഉച്ചയ്ക്ക് രണ്ടുമണിയോടെ ഞങ്ങൾ ‘ധരാളി’യിൽ എത്തിച്ചേർന്നു.

മാനാത്ത മഞ്ഞുകാലത്തിന്റെ മാർഗ്ഗരൂപമായത് വാഹനങ്ങൾക്കുവഴി ധരാളിയിൽ അവസാനിക്കുന്നു. സുതാര്യമായ തുഷാര പരിവേഷത്തിൽ അവിക്തസുന്ദരമായി പരിലസിക്കുന്ന ധരാളി മലനിരകൾക്ക് മദ്യേ വിജയിക്കുന്ന ഒരു മനോഹര സ്ഥാനമാണ്. ഈ താഴ്വരയിൽ വെള്ളാറ്റം കല്ലുകളുടെ ശൃംഗശിഖി സന്ധിമടത്തിന്റെ ധവളശാലയിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നു. പതിതപാവനിയായ പരമേശ്വരഗംഗ അത്യന്തവിശാലമായി സ്വച്ഛരന്മൊഴുകുന്നു. മലഞ്ചരിവുകളിലെ പ്രാകൃതമായ രമ്യഹർമ്മ്യങ്ങളും, ഹരിതാഭ ചൊരിയുന്ന കൃഷിയിടങ്ങളും, നിഷ്കളങ്കരായ മനുഷ്യരും ചക്രവാളം മുട്ടിനിൽക്കുന്ന നീല മലകളുടെ വെള്ള ശിഖരങ്ങളും ഒക്കെക്കൂടി

ഈ ഭൂവിഭാഗത്തെ ശാന്തസുന്ദരമായ ഒരു ദിവ്യഭൂമിയാക്കിമാറ്റിയിരിക്കുന്നു.

ആകെക്കൂടിയുള്ള അഞ്ചാറുപിടികളും പാഴടിഞ്ഞ ധർമ്മശാലയും, ഉന്മാദലഹരിക്ക് ചുട്ടുപകരുന്ന ചാരായക്കടയും, നാഗരികതയുടെ കൃത്രിമശോഭ ഒഴുകിവരുന്ന വൈദ്യുതക്കമ്പികളും ഒരു പരിഷ്കാരാഗമനത്തെ ഇവിടെ ഗോപ്യമാക്കി സൂക്ഷിക്കുന്നു.

കമ്പിളി ചുറ്റി അടുപ്പിന് കാവലിരിക്കുന്ന ചായപ്പിടിക്കാരന്റെ ഭാവരഹിതമായ മുഖം ഞങ്ങളുടെ വിശപ്പിലൂടെ തെളിഞ്ഞു വന്നു. അയാൾ പകർന്ന ചുട്ടചായ കുടിച്ചുകഴിഞ്ഞു മുക്കൾദേശത്ത് ചായപ്പിടിക നടത്തുന്ന ജ്ഞാതാണുജ്ഞാമരോടൊത്തു മലഞ്ചരിവിലൂടെ നടത്തയാരംഭിച്ചു. ഇവിടെ നിന്നും മൂപ്പതു കിലോമീറ്റർ ദൂരമുണ്ട് ഗംഗോത്രിക്ക്. നിരന്നൊഴുകുന്ന ഭാഗീരഥിക്കുപുറി നിബിഡ വനാന്തരങ്ങളിലേക്ക് മാർഗ്ഗം നീളുന്നു. മറവിലെവിടെ നിന്നോ പക്ഷിഗണങ്ങൾ സരളഗീതികളാലപിച്ചും, കാറ്റിലിളകുന്ന ഹരിതപുത്രങ്ങൾ മർമ്മരശൃതിപാർത്തും ഈ ഏകാന്തസുന്ദരമായ തപസ്ഥാനത്തെ പ്രകീർത്തിക്കുന്നു.

പർവ്വത ശിഖരങ്ങളിൽ നിന്ന് പിടിവിട്ട താഴേക്ക് വഴുതി വീണുകിടക്കുന്ന മഞ്ഞുപാറകൾ മനുഷ്യനിർമ്മിതമാർഗ്ഗത്തെ അവിടവിടെ വീണ്ടും മലഞ്ചരിവാക്കി മാറ്റിയിരിക്കുന്നു. തീർത്ഥാടകരുടെ വരവുതടങ്ങുന്നതിനുമുമ്പ് ഇടിഞ്ഞുചിതറിയ മഞ്ഞുപാറകൾ വെട്ടിമാറ്റി വഴി ശരിയാക്കാനുള്ള പണി സർക്കാർ മേൽനോട്ടത്തിൽ ആരംഭിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഗംഗയുടെ ആരവ ലഹരിയിൽ, മഞ്ഞു മലകളുടെ ദിവ്യദർശനത്തിൽ ഹാവർസാക്കി നെർകനവും നടത്തയുടെയും വിശപ്പിന്റെയും ക്ഷീണവും മറന്നു ഏതാണ്ടൊരു നാലരമണിക്ക് ഞങ്ങൾ ‘ലങ്ക’യിൽ എത്തി. റോഡിനിരുപാർശവും 50 മീറ്ററിലധികം ഉള്ളിലേക്ക് കടക്കരുതെന്നു വിലക്കുള്ള ഈ പ്രദേശം തന്ത്രപ്രാധാന്യമുള്ള ഒരു സൈനികത്താവളമാണ്. ടിബറ്റ് ഇവിടെ നിന്നും വളരെ അകലെയാണെന്നത് ഈ പ്രദേശത്ത് കാണുന്ന സൈനിക സന്നാഹങ്ങൾക്ക് ഒരു കാരണമാകാം.

ലങ്കയിൽ നിന്നും മുകളിലോട്ടുള്ള മാർഗ്ഗത്തിൽ നിരന്നൊഴുകിവരുന്ന ഭാഗീരഥി പൊടുന്നനെ ഉഗ്രസ്വരൂപിണിയായി അഗാധതയുടെ ഇടുക്കുകളിലൂടെ. കൂലം കുത്തിമറിയുന്നു. കരിമ്പാറയിടുക്കുകളിൽത്തട്ടി ഹൃദയകാരന്മാരുടെ ഇളകിമറിയുന്ന ഭാഗീരഥി ഇവിടെ നോട്ടം വെട്ടിച്ചു മറയുന്നു. പരമതാപസികനായ ഈവര മഹർഷിയുടെ നാമസ്മരണത്തിന്റെ അലകളിലൂടെക്കൊണ്ട് ഭാഗീരഥി ഈഹ്നവിയായി ഇവിടെത്തന്നെ അവതീർണ്ണയാകുന്നു.

വഴിക്കുവച്ചു കണ്ടുമുട്ടിയ അതിർത്തി സംരക്ഷണ സേനയിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ജീജ്ഞാസയ്ക്ക് മറുപടി പറഞ്ഞും അവർ കാണിച്ച എളുപ്പവഴിക്കുവേണ്ടി ചെങ്കുത്തായ മല കയറിയും ഞങ്ങൾ ബൈരാഹുട്ടിയിലെത്തി. ഈ മലഞ്ചതുവിൽ ആകെക്കൂടിയുള്ളത് അടച്ചുപൂട്ടിക്കിടക്കുന്ന നാലഞ്ചു ക്വാർട്ടറുകളും സൂക്ഷിപ്പുകാരൻ ചാക്കി

ദാരുടെ വീടും പിന്നെ നിരക്കടപോലെ നാലഞ്ചു മുറികളുള്ള ഏറെപ്പഴക്കം ചെന്ന ഒരു ഇരുന്നിലക്കെട്ടിടവും, താൽക്കാലികപ്പുരയെന്നു തോന്നുന്ന ഒരു കൊച്ചുമുറിയും അതിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന ചായപ്പിടികയും മാത്രം.

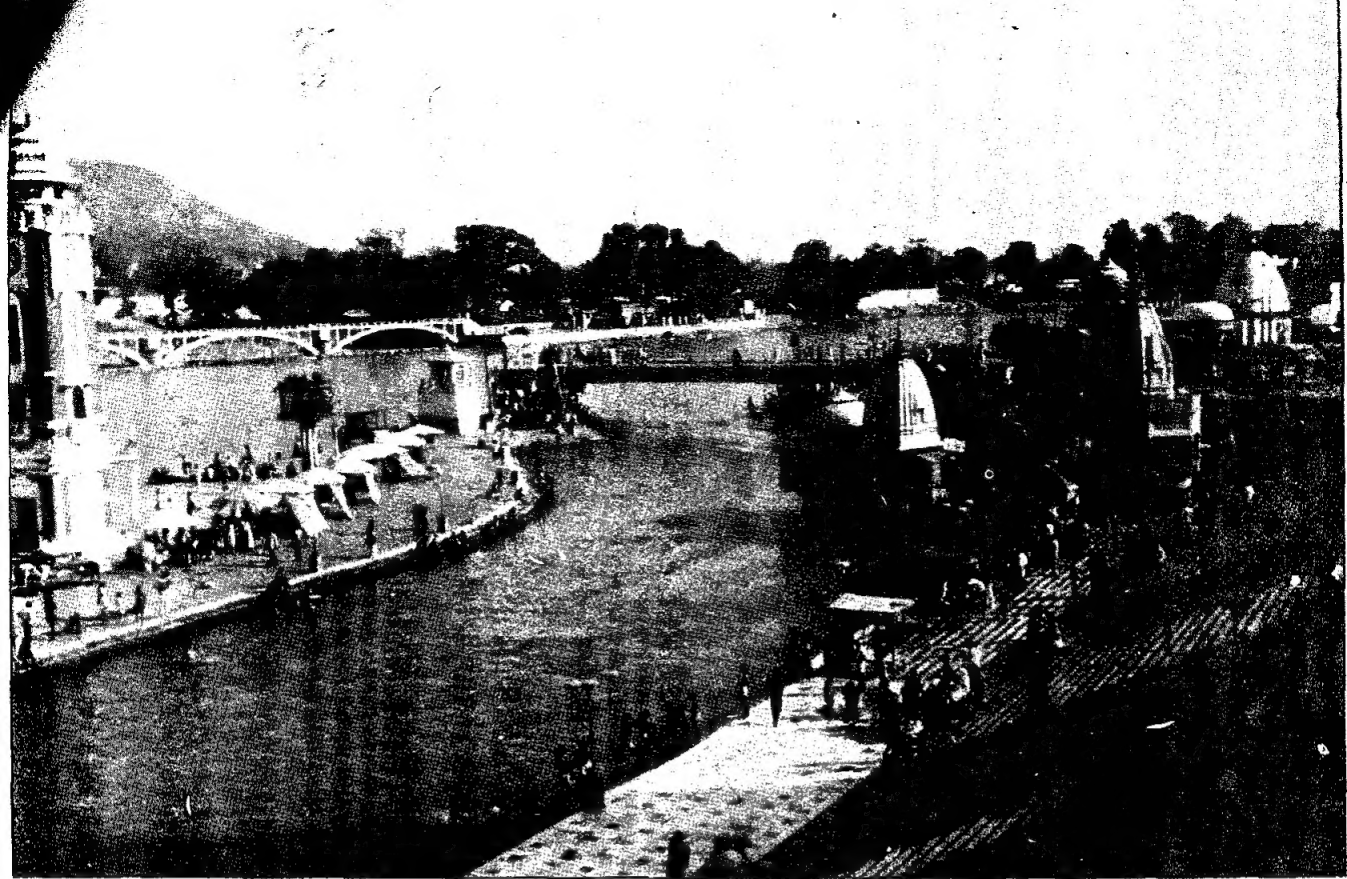
അകലെ ആകാശം മുട്ടിനിൽക്കുന്ന മഞ്ഞ ഞഞ്ഞ ഗിരിശിഖരങ്ങൾ യക്ഷഗന്ധർവ്വന്മാരുടെ നിവാസശിബിരങ്ങൾ പോലെ സായങ്കാല വർണ്ണ ശബ്ദമയിൽ അഭൗമിക ശോഭനത്തുന്നു. നിശീഥിനിയുടെ ആഗമനത്തിന് സ്വാഗതമോതി മേഘജാലം നിറങ്ങേണ്ടി ചമയിച്ചൊരുക്കുന്നു. ചക്രവാളം “പ്രണതോസ്ഥിദിവാകരം” പാടി സുരഭേവന് വിടപറയുന്നു. സർവ്വവ്യക്ഷപാണി സഞ്ചയങ്ങൾക്ക് “ശുഭരാത്രി” ചൊല്ലി ഒരു പകൽകൂടി അകന്നുമാറത്തു.

ധരാളിയിൽ വച്ചുകണ്ടുമുട്ടിയ സഹോദരന്മാരുടെ ആതിഥ്യം സീകരിച്ച് വിശപ്പുകുറ്റ ബോധേയ്ക്കും ചാക്കിദാരുടെ വീട്ടുവരാനായിൽ രാത്രി തങ്ങാൻ അനുവാദം വാങ്ങിത്തന്ന് അതിർത്തി സംരക്ഷണ സേനയിലെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഞങ്ങളോടു വിടപറഞ്ഞ് ലങ്കയിലുള്ള താവളത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങി.

കിനാവിലൂടെ ഒരു രാത്രി

അവിടവിടെ ചിറ്റുപൊട്ടിയ കണ്ണാടി ഭിത്തിയിലൂടെ രാത്രിയുടെ ആരവലഹരിക്കിന്നും ചേർത്തും കുളിരുവിതച്ചും കടന്നുപോയ ശൈത്യക്കാറ്റ് മഞ്ഞുമലകളിൽത്തട്ടി പ്രതിദ്വന്ദ്യമായി. നക്ഷത്രജാലങ്ങൾ നിരോപാളികൾക്കിടയിലൂടെ തെളിഞ്ഞും മറഞ്ഞും പ്രകാശിച്ചു. ഹിമഗിരിയിലെ ചന്ദ്രോദയ സൗഭാഗ്യപ്രതീക്ഷിച്ചു ഞങ്ങൾ ഇരിക്കവേ ചായപ്പിടികയ്ക്കു സമീപത്തും കുറച്ചകലെയുമായി ഒന്നുരണ്ടു നികുണ്ഡങ്ങൾ തെളിഞ്ഞു. തീജാലയുടെ പ്രകാശത്തിൽ കണ്ണാടി ഭിത്തിക്കും പുറത്തെ മൂടലിനുമിടയിലൂടെ തീകായുന്ന മനുഷ്യരൂപങ്ങൾ കാണായി. കരിമ്പടം പുതുച്ച് കണ്ണാടിപ്പുരയ്ക്കുള്ളിലെ ഊഷ്മളതയിൽനിന്നും വെറുങ്ങലിച്ച പുറംശൈത്യത്തിലേയ്ക്കു തീ കായാനിറങ്ങി. അഗ്നിജാലയുടെ ചുവന്ന പ്രകാശത്തിൽ അവിടുത്തെ മലിന്യം ദുര്യശൃംഗപോലെ ചായപ്പിടിക്കാരൻ കുളിർന്നു വിറച്ച് തീയോടടുക്കുന്നു. ഞങ്ങളോടൊപ്പം ബസ്സിലുണ്ടായിരുന്ന ഫ്രഞ്ചുവനിയയും അവളുടെ പുരുഷനും അഗ്നികുണ്ഡത്തിനടുക്കിൽ നിർന്നിമേഷരായി മാന്നംനോക്കി മാനമായിരിക്കുന്നു. നിഷ്കളങ്കത തെളിഞ്ഞുനിഴലിക്കുന്ന പുഞ്ചിരിയാൽ അവർ ഞങ്ങളെ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു. ദേശഭേദങ്ങൾക്കതീതമായ ഒരഭൗമിക മാന്നമന്ദിഹാസത്തിൽ നവസൗഹൃദം തളിരിടുന്ന ദിവ്യമുഹൂർത്തം.

നക്ഷത്രജാലങ്ങളുടെ ഒളിമിനലുകളുയർത്തി സുവർണ്ണവിതാനത്തിനു ചോട്ടിൽ, ഹേമന്തരാവിന്റെ നീലിമയിൽ, തരളിതമായ ഭൂർജ്ജുവ്യക്ഷശിഖരങ്ങളിൽനിന്നും രാപ്പാടികൾ ഉണർന്നുപാടി. യക്ഷഗീതികളുടെ സ്വരമധുരമയമായും വിദൂരതകളിലെവിടെ നിന്നോ ഒഴുകിവന്ന കുളിർ കാറ്റിൽ ദേവതാമൃക്കൾ ഇളകിയാടി. ഏറെ അകലെയല്ലാത്തുള്ള

ഹരിദാർ

ആഴിക്കടുത്തായി ഒരു ചെറുമേൽക്കുരയ്ക്കു കീഴിൽ ഓരോവർമാരുടെ കാവലിൽ ശിവ ലിംഗ പ്രതിഷ്ഠ. വൈവസ്വൽപഞ്ചജമയായി ഇഴുകിച്ചേർന്നിരിക്കുന്ന ഭൂതഗണങ്ങൾക്കു നെടുനായകനായ ഓരോവരാജന്റെ വാസ ഭൂമിയാണിവിടം. അതുകൊണ്ടുതന്നെയാകാം ഈ പ്രദേശം "ഓരോവെട്ടം" എന്നപേരിൽ അറിയപ്പെട്ടിരുന്നത്. കാഴ്ചയ്ക്കു നേപ്പാളികൾ എന്നുതോന്നുന്ന ചിലർ ആഴിക്കുചുറ്റും ധൂമപാന ലഹരിയുടെ നിർവൃതി കൈമാറുന്നു. നിശ്ശിഥി നിക്കു കുളിരേകി യാമങ്ങൾ കടന്നുപോയി. നേപ്പാളികൾ പാഴടഞ്ഞ ഇരുനിലക്കെട്ടിടത്തിൽ പല താനാങ്ങളുടെ രജായിക്കുള്ളിലേക്ക് കഴിഞ്ഞപകലിന്റെ സ്മരണയുറപ്പേറി ഒരു സൽക്കിനാവിലൂടെ അടുത്ത പ്രഭാതത്തിലുണരാനായി ഉൾവലിഞ്ഞു. അലൗകികമായ ഏതോ ദിവ്യാനുഭൂതിയുടെ നിർവൃതിയിൽ ഇങ്ങനെ ഒരു ഇന്ദ്രമേകിയ പ്രകൃതിയുടെ അപാരമഹിമയിൽ ലയിച്ചു. മൗനമായി, ശാന്തമായി, സമാഹിതമായി നേരം പോയതറിയാതെ ഞങ്ങൾ ഇരുന്നുപോയി.

ആഴി അണഞ്ഞുതുടങ്ങി. ഇരുണ്ടമേഘവുമായി കടന്നുവന്ന വെറുങ്ങലിക്കുന്ന ശൈത്യ ഓറ്റ് ആകാശവിതാനത്തിൽ പൊടുന്നനെ അശരഥങ്ങളുടെ വ്യൂഹം ചമച്ചു. ഹൃദയം തോടെ കുറുപ്പിന്ദ്രിയം വാനരസേനയുമാറ്റൊരു ഭാഗത്തുകൂടെ കടന്നുവന്നു. ഭീമസേനയും കുറുക്കർണ്ണനും ഒരുചേരിയിൽ എഴുന്ന

നില്ക്കുന്നു. ഭീഷ്മരും വിശാമിത്രനും ഇനി യൊരിടത്തു വിശ്രമിക്കുന്നു. ഒരു പതിനായിരം രൂപങ്ങൾ തെളിഞ്ഞും മറഞ്ഞും ആകാശ വിതാനത്തിൽ വന്നുപോയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. രാമായണവും മഹാഭാരതവും ഒരുമിച്ചുനാവരണം ചെയ്യപ്പെടുന്ന ഈ ദിവ്യമുഹൂർത്തത്തിൽ സ്ഥൂപികാഗ്രമരങ്ങൾ ഏകാഗ്രമനസ്സായി സാക്ഷിനില്ക്കുന്നു. പക്ഷി സമൂഹങ്ങളും ചെറുപ്രാണി വർഗ്ഗങ്ങളും ഈശ്വരകരായി ഈ പുണ്യപുരാണ ചിത്രീകരണത്തിനു സ്മൃതി പാടുന്നു. മാനവർ മാത്രം സമ്ഗ്വലോകത്തിലൂടെ ഗാഢനിദ്രയിലമരുന്നു.

അടുപ്പിനുചുറ്റും തീകായാൻ കൃത്തിയിരിക്കുന്ന പർവ്വതനിവാസികളെ കണികളെ കൊണ്ട് അടുത്തപകൽ ആരംഭിച്ചു. മഞ്ഞുകിതെളുപ്പുക ശോതസ്സുപോലെ തിടുക്കത്തിൽ ഒഴുകുന്ന ഒരുചെറുനീർച്ചാല്. കൈക്കുവിൾ തുളച്ചുകൊണ്ട് ആ ഘനശൈത്യശോതസ്സ് താഴേക്കുചിതറിവപ്പോൾ കണ്ണാടമുറിയിൽ നിന്നും ഒരു സ്ത്രീരൂപം തെളിഞ്ഞു. അവളുടെ നോട്ടം സ്പന്ദിക്കിത്തി തുളച്ച് ഇവിടെ പുറംലോകത്തിൽ ഒരു മാധിക വലയംപോലെ പടർന്നു. സൂക്ഷ്മമായ നൈസർഗ്ഗികവാസനകൾ സമാനസ്ഥൂല വസ്തുക്കളുടെ സാമീപ്യത്തിൽ ഉദിതമാകുന്ന അകൃത്രിമ നിമിഷം. ഒരു ശിശുവിന്റെ നിഷ്കളങ്കതയിൽ. നൈസർഗ്ഗികവശ്യതയുടെ സൗന്ദര്യത്തിൽ ഒരു നിമിഷം കൂടി!

ഭാണഡം മുറുക്കി ഞങ്ങൾ ഗംഗാത്രി ലക്ഷ്യമാക്കി നടത്ത പുനരാരംഭിച്ചു. മനുഷ്യ വാസരഹിതമായ വനഭൂമിയിലൂടെ മാർഗ്ഗം വളഞ്ഞും തിരിഞ്ഞും മുന്നോട്ടു നീങ്ങുന്നു. വൈരാഘ്യത്തിൽ എത്തുന്നതിന് ഏതാണ്ട് ഒരു കിലോമീറ്റർ മുമ്പായി അപ്രത്യക്ഷമായ ഗംഗാ പൂർവ്വദിക്കിലെ മലഞ്ചരിവിനും പശ്ചിമ ചക്രവാളുമുമ്പിൽ നില്ക്കുന്ന മഞ്ഞുമലകൾക്കും മദ്യേസുരഭിലസുന്ദരമായി നിരന്നൊഴുകുന്നു. ഇരുപാർശ്വങ്ങളിലേയും മലഞ്ചരിവുകളിൽ ദേവതാരൂക്ഷണം പൈനും ഇടതൂർന്നു വളർന്നു നില്ക്കുന്നു. അമ്പരച്ചുവിടുകയായ ശൈലോച്ചയങ്ങളിൽ പ്രതിഫലിച്ച പ്രഭാത കിരണങ്ങൾ സ്പന്ദിക കാന്തിപരത്തുന്നു. ഗംഗാത്രിക്ക് ഇനി ഒരേഴെട്ടു കിലോമീറ്ററേ അകലമുള്ളൂ. നാലുപാടും വിളയിക്കുന്ന ഹിമാദ്രിശിഖരങ്ങളുടെ മദ്യേശ്വര വിശ്വമിട്ട് നിറഞ്ഞ മനസ്സുമായി ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടുനീങ്ങി.

ഗംഗാത്രിയിലേക്ക് സ്തുപികാഗ്രമരങ്ങളുടെ ഇരുണ്ട പച്ച വിതാനത്തിന് പശ്ചാത്തലമൊരുക്കിക്കൊണ്ട് ശൃംഭമേഘംപോലെ മഞ്ഞ് ഉരുകുന്നനഞ്ഞ ഹിമശിഖരങ്ങളിൽ ചിന്നിച്ചിതുന്ന വെള്ളി വെളിച്ചം. ഒരു രജതശോതസ്സുപോലെ 'ഭാഗീരഥി. ഭാഗീരഥിയുടെ ആരവലഹരിക്ക് ഈണം ചേർത്ത് മന്ദമായി വീശുന്ന കുളിർകാറ്റ്. കാറ്റിലിളകുന്ന ഭൂർജ്ജുവൃക്ഷങ്ങൾ. വൃ

കഷ്ടശിഖരങ്ങളിൽ നിന്നും ഒഴുകിവരുന്ന അലസമധുരമായ ദിവ്യരാഗം. ഏതാണ്ട് മദ്യധാന്യത്തോടുകൂടി റോഡവസാനിച്ചു. ഗംഗോത്രി എന്നാലേവനംചെയ്ത ചുണ്ടു പലക ഞങ്ങൾക്കഭിരുചിയായി തെളിഞ്ഞു.

നരകയാതനയുടെ ദുഃഖമുർച്ചയിൽ, പിതൃക്കളുടെ ഗതിഹാരിതവിലാപത്തിന്റെ കദനഭാരത്തിൽ, ഭാഗീരഥപ്രവർത്തി അനുഷ്ഠിച്ച ഹേളാ തപസ്സിന്റെ കൊടിയുച്ചിൽ, ആർദ്രയായ ആകാശഗംഗ ഏതൊരു മഹനീയ സ്ഥാനത്തുവെച്ച് ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ഇഡാഭാരത്തിലേക്കു കോരിച്ചൊരിഞ്ഞുവോ ആ ദിവ്യസ്ഥാനമാണ് ഗംഗോത്രിയാമം. കോടിയുഗങ്ങളുടെ നീരൊഴുക്കിൽപ്പെട്ട മിനുസംവന്ന ഉരുണ്ടപാറകളിൽത്തട്ടിച്ചിതറി ചേരതാഹാരിണിയായി ഇവിടെ ഈ പുണ്യശ്രോതസ്സ് പതഞ്ഞൊഴുകുന്നു. പിന്നെ മേഘഗർജ്ജനത്തോടെ വെൺപാറയിൽ ആവൃതമായ ഗൗരീകുണ്ഡം എന്ന ഒരു ചെറുസരസ്സിലേക്ക് നിപതിക്കുന്നു. ഇവിടെ ഓങ്കാരത്തിന്റെ ശ്രുതിലഹരി പ്രപഞ്ചതാളത്തിന്റെ ലയവിന്നുസത്തിൽ പ്രതിധ്വനിക്കുന്നു. പതിതപാറനയായ പരമേശ്വരീഗംഗ ഹൈന്ദവാശി കൾക്ക് അമൃതധാരയായി താഴേയ്ക്കൊഴുകി അകലുന്നു.

മനുകരയിലെ ആശ്രമ നിബിഡത വരാനിരിക്കുന്ന കേതളുന്ന ബഹുലതയ്ക്കൊമിതുമുളാൻ തയ്യാറെടുക്കുന്നു. ആശ്രമങ്ങളുടെ തിരക്കിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞ് ഗംഗാപ്രവാഹത്തിനോരം ചേർന്ന് ഗംഗോത്രിയിലെ പുണ്യപുരണക്ഷേത്രം. സൂര്യർണ്ണ താഴികക്കൂടവും മഞ്ഞകൊടിക്കൂറയും ഗംഗാമാതാവിന്റെ പ്രതിഷ്ഠയ്ക്ക് ഗംഭീര്യം ചാർത്തിനിലകൊള്ളുന്നു. ദേവതകളുണ്ടെന്ന ക്ഷീണായനകാലം അവസാനിക്കാത്തതിനാൽ ക്ഷേത്രം തുറന്നിട്ടില്ല. അമ്പലപ്പുറവിൽ കാർമ്മേപ്പനിൻ തീലുള്ള പ്രാവുകൾ ചിറകടിച്ചുപറന്നുയരുന്നു. അമ്പലപരിചാരകനും കുട്ടിയും ധാന്യമണിഞ്ഞ് അവയെ ഊട്ടിമുളുസിക്കുന്നു. സഞ്ചാരികളുടെ വരവുതുടങ്ങിയിട്ടില്ലാത്തതിനാൽ വിസ്ഥൃതത്തോടെ അവർ ഞങ്ങളെ എതിരേറ്റു.

ഹേമന്താഗമനത്തിന്റെ കൊടിയ ശൈത്യത്തിൽ ഇവിടെ മനുഷ്യവാസം ദുഷ്കരമായിത്തുടങ്ങും. ഈ കാലത്തുതന്നെ ക്ഷേത്രത്തിലെ ഗംഗാദേവിയുടെ പ്രതിഷ്ഠയ്ക്കൊണ്ട് ഹിമശിഖിയുടെ നിമ്നദേശങ്ങളിലേക്ക് ഇനം നീങ്ങും. ഉത്തരായണത്തിന്റെ ഊഷ്മളതയിൽ മഞ്ഞുരുകിമാറുമ്പോൾ അവർക്കൊപ്പം വിഗ്രഹം വീണ്ടും ഈ പുണ്യധാരത്തിൽ എത്തും. പൂജാവും ആശ്രമങ്ങളും വീണ്ടും ഇനം വഹുലമാവും. പൂർവ്വകാലങ്ങളിലുണ്ടെന്ന കണ്ണുകളുമായി കുമ്മാർ സഞ്ചാരികളുടെ പോക്കുന്നവച്ചിരിക്കും. മറ്റൊന്നൊക്കെയോ നടക്കും. ഇന്നിവിടം ഇനശൃത്യയുടെ സ്വച്ഛതയിലാണ്. ഈ ഏകാന്ത ശൈത്യത്തിന്റെ വെറുപ്പിലേക്കു സ്മരണകളുമായി ദേവിയുടെ ആഗമനം കാത്ത് വെൺകപോലങ്ങൾ അമ്പലത്തിന്റെ താഴികക്കൂടങ്ങളിലവിടവിടെ സ്ഥാനം പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. വെളുത്ത പാറകളിൽ തട്ടിച്ചിതറി കല്ലോലജ്വാലങ്ങൾ ഇളക്കി നൂരഞ്ഞുപതഞ്ഞൊഴുകുന്ന

സർവ്വധാ ചലനാത്മകമായ ശ്രോതസിനി ഋതുഭേദങ്ങളിലൂടെ ഇവിടെ സ്വച്ഛതയ്ക്കൊരുമയുണ്ടു. മനുഷ്യ സങ്കല്പസൃഷ്ടിയായ ഗംഗാവിഗ്രഹം സ്രഷ്ടാവായ മനുഷ്യനോടൊപ്പം പ്രതികൂലാന്യുകൂല സാഹചര്യങ്ങൾക്കനുസരിച്ച് എന്തൊക്കെയോ പ്രതീക്ഷവെച്ച് ഹിമശിഖിതടങ്ങൾ കയറുകയും ഇറങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നു. കോടാനുകോടി പക്ഷിപ്രാണിമൃഗസഞ്ചയങ്ങൾക്കമൃതധാരയായ ഈ നിത്യശ്രോതസ്സിലിടെ? മനുഷ്യകലപനാധംശേഷ്മായ ഗംഗാവിഗ്രഹമെവിടെ? പ്രകൃതീവിലാസത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മസ്പന്ദലവൈഭവങ്ങളായി, സർഗ്ഗാത്മക ദണ്ഡങ്ങളായി ഇവയെല്ലാം ഇവിടെ പ്രശോഭിക്കുന്നു.

തുഷാര പരിവേഷമണിഞ്ഞ ശാദലസൗകുമാര്യക്കൊണ്ട് പ്രശാന്തഗംഭീരമായ ഈ വനപ്രദേശം തുഗാത്തരങ്ങളിലൂടെ ഒരു ഋഷിപാരമ്പര്യത്തെ കാത്തുസൂക്ഷിക്കുന്നു. എങ്കിലും ഇന്ന് നിയതമാർഗ്ഗങ്ങളുടെ ചിട്ടവട്ടങ്ങളിൽ അച്ചടക്കം ശീലിച്ച് ആത്മസാക്ഷാത്ക്കാരം തേടുന്ന ഒരുതരം സ്ഥാപനങ്ങളാണിവയെ ആശ്രമങ്ങൾ. നൈസർഗ്ഗികാഹ്ലാദനിഷേധം സൃഷ്ടിക്കുന്ന അസാത്മ്യരാത്രിയേക്കാൾ അനന്തവിശാലമായ പ്രകൃതിയുടെ മടിത്തട്ടിലെ വെറുപ്പിലുച്ചുപോകുന്ന കൊടിയ ശൈത്യരാത്രിയാകും സുഖപ്രദം എന്നുകരുതി ആശ്രമങ്ങളിൽ തങ്ങാതെ ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടു നീങ്ങി. ഗംഗാദാസ് എന്നുപേരുള്ള ഒരു വയോവൃദ്ധനായ സന്യാസി തിരക്കിൽ നിന്നൊക്കെ ഒഴിഞ്ഞ് മുകളിൽ ഉണ്ടെന്നും കേട്ടിരുന്നു.

ആശ്രമത്തിന്റെ ഊഷ്മളതയിൽ ഗംഗയുടെ ഓരംവിട്ട് ചെങ്കുത്തായ പർവ്വതപാർശ്വത്തിലൂടെ മുന്നോട്ടുതെളിഞ്ഞമാർഗ്ഗം ക്രമേണ മലയിടിഞ്ഞും കരിമ്പാറ പൊട്ടിച്ചിതറിയും തികച്ചും വ്യത്യസ്തമായ ഒരുമലഞ്ചരിവിലൂടെ നീളുന്നു. വൃക്ഷങ്ങൾ വളരെ വിരളമായേ കാണുന്നുള്ളൂ. ഗംഗയുടെ പ്രത്യേക ക്ഷ ദർശനവും സഹിതലഹരിയും അപ്രത്യക്ഷമായി. മദ്യധാന്യം പിന്നിട്ട സൂര്യൻ ഒരു പകലിന്റെ കൂടി ക്ഷീണം വിതച്ച് മഞ്ഞുമലകളുടെ ശിഖരദേശങ്ങളിലേക്കുനീങ്ങി. ശൈത്യക്കാറ്റിന് ശക്തിവർദ്ധിക്കുന്നു. താവളമൊന്നും കാണാത്തതിൽ തെല്ലൊരങ്കലപ്പോടെ ഞങ്ങൾ വീണ്ടും മുന്നോട്ടു നീങ്ങിത്തുടങ്ങി. കിഴക്കാൻ തൂക്കായ മലഞ്ചരിവിലൂടെ ഒരു നടപ്പാത ഊർന്നുണ്ടു. ഇവിടെ സ്ഥിരനിവാസം ചെയ്യുന്ന തപോധനൻ ഗംഗാദാസ് തന്നെയായിരിക്കുമെന്നു വിശ്വസിച്ചു ചെങ്കുത്തായ ആ മലഞ്ചരിവിലൂടെ സുശ്ചയാ ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി. ആശാസത്തിന്റെ അലകളുളക്കിക്കൊണ്ട് ഗംഗാദാസ് വിജയരേഖയെഴുതി. ആശ്രമമുകുപ്പുതെളിഞ്ഞു. ഞങ്ങൾ ആരെയും കാണുന്നില്ല. ഭാഗ്യമിരിക്കി നിലത്തുവെച്ച് ഒരുനിമിഷം വിശ്രമിച്ചു. അകത്തെയുള്ളതെല്ലാം ഇടനാഴിയിലൂടെ മുറിക്കുള്ളിലേക്ക് മന്ദമന്ദമായി ഇഡാധാരിയായ ഒരു തേളു സിറകുന്നുവെന്നു. മഞ്ഞുപാറകൾ ഉരുക്കാൻ മടിച്ചുനിലക്കുന്ന കൊടിയ ശൈത്യത്തിലും കൗപിനമാത്രയാരിയായി നിലക്കുന്ന ഈ ദേഹം ഗംഗാദാസ് തന്നെയായിരിക്കുമോ?

“ഉള്ളിലേക്ക് കടന്നിരിക്കൂ. ക്ഷീണം ല്ലേ?”

ഉപചാരവാക്കുകളിലെ നിഷ്കളങ്കതയുടെ വശ്യതയിൽ നന്മയുടെ ഭദ്രദീപം കാക്കുന്ന ഈ താപസൻ മഹാത്യാഗി മലാഹരിബാബുയാണ്. നരപുഞ്ചിരിയോടെ നിമിഷനേരം കൊണ്ട് ബാബു തയ്യാറാക്കിയ ചുടുചായ കുടിക്കവേ അകത്തേ ഇടനാഴിയിലൂടെ ഒരു വൃദ്ധരുപം തപ്പിയും തടഞ്ഞും ഞങ്ങൾക്കു മുന്നിലെത്തി. ഞങ്ങൾ എഴുന്നേറ്റു പുർണ്ണ അന്ധനായ ആ വയോവൃദ്ധനെ വണങ്ങി.

“കിതനേ മുർത്തിയാം ഹെ?”

“ചാർ മുർത്തിയാം” — ബാബുയുടെ മറുപടി.

ഭൗതികത്തിന്റെ ബാഹ്യചക്രസ്സ്പന്ദകൾ ഈ വൃദ്ധമഹാശയനിൽ ജ്ഞാനദീപ്തിക്ക് വഴിമാറിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഹൈന്ദവാശി യുൾപ്പെടുന്ന സമഷ്ഠിരൂപങ്ങൾ മുഴുവനും അവിധാകൃതബ്രഹ്മത്തിന്റെ മുർത്തിരൂപങ്ങളായി അറിയുന്ന ബാഹ്യാന്ധനായ ഈ തപോധനൻ ഗംഗാദാസല്ലാതെ മറ്റാരുമല്ല. കുടിക്കാൻ ഞങ്ങൾക്കെന്തെങ്കിലും തന്നോ എന്നാരാഞ്ഞശേഷം അദ്ദേഹം ഞങ്ങൾക്കൊപ്പം നിലത്തിരുന്നു. പ്രശാന്തഗംഭീരമായ മുഖം. ദാർഡ്യം സ്പന്ദിക്കുന്ന ശബ്ദം. അലാകിക സ്നേഹപ്രഭാകിരണം പ്രകാശിക്കുന്ന കാഴ്ചനശിച്ച കണ്ണുകൾ. ശൗര്യം കൊഴിഞ്ഞ മോണകളിൽ ഒളിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന സുസ്ഥിരം. വെള്ളിക്കമ്പികണക്കെ നരമുടിശശിരസ്സ്. അനന്തതയിലെവിടെയോ സ്ഥിരപ്രതിഷ്ഠ നേടിയ ബാഹ്യപ്രകാശം കടക്കാത്ത കണ്ണുകളിൽ ഒരായുഷ്ക്കാല സ്മരണികപോലെ തുളുമ്പിനിൽക്കുന്ന ബാഷ്പം. ഒരായുഷ് കാലമത്രയും ഗംഗോപസേവനത്തിനും ദർശനത്തിനുമെത്തുന്ന കേതളുന്നങ്ങളെ പരിസേവിച്ചും അവർക്ക് സൗഖ്യമരുളിയും കഴിഞ്ഞ ഗംഗാമാതാവിന്റെ ഈ വൃദ്ധപുത്രൻ ഞങ്ങൾക്കൊപ്പം കുറച്ചുനേരമിരുന്നു. പിന്നെ ഞങ്ങൾക്ക് കിടക്കാനും ആഹാരത്തിനുമൊക്കെ ഏർപ്പാടാക്കിയശേഷം ഇടനാഴിയിലൂടെ വടിയിടിച്ചു ഉള്ളിലേക്ക് നടന്നുമാഞ്ഞു.

പരിവ്രാജകനായ രാജസ്ഥാൻകാരൻ ഗോപാൽ സ്വാമിയോടൊപ്പം ആശ്രമപ്രാന്തത്തിലെ ഇരുളടഞ്ഞ ഇരുനിലക്കെട്ടിടത്തിലേക്ക് തെങ്ങി നീങ്ങി. താഴത്തെ നിലയിലെ അഗ്നികുണ്ഡം പരത്തുന്ന ചുരുക്കയുടെ അവിഷ്കൃതതയിൽ ഭാഗ്യമിരിക്കി ഞങ്ങൾ പുറത്തിറങ്ങി. വെള്ളമണൽപ്പുരപ്പിന് പച്ചവിതാനമൊരുക്കിയ കുറ്റിക്കാട്. ഉരുളൻ പാറകൾക്കിടയിലൂടെ തെളിയുന്ന പാത. ഗതിവേഗത്തിൽ ഒഴുകി അകലുന്ന ഹരിതഗംഗ.

ആനന്ദലഹരിരേപി വരുന്ന കുളിർക്കാറ്റ്. അലകളുടെ ആരോഹണാവരോഹണങ്ങളുതിർത്ത ഗാനനിർമ്മലം.

ഹരിതഗംഗ നീലിമയാർന്നും ക്രമേണ ഇരുണ്ടും തുടങ്ങുന്നു. സിരതുള്ള ചുരുന്ന കൊടിയ ശൈത്യക്കാറ്റ്. മുറിക്കുള്ളിൽ മടങ്ങിയെത്തിയ ഞങ്ങൾ ക്ഷീണം കഴിഞ്ഞു ഗോപാൽ സ്വാമിയുടെ വേദാന്തം കേട്ടിരിക്കവേ തന്നെ ക്ഷീണാധിക്യം കൊണ്ടു മയങ്ങിപ്പോയി. (തുടരും)

നിങ്ങൾ ഉള്ളതെവിടെയാണോ അവിടെയാണു നിങ്ങൾ ഇല്ലാത്തത്

IV

മുറിവേറ്റ ഗസ്ത്രക്രിയാവിദഗ്ദ്ധൻ ഉരുക്കു വളച്ചെടുക്കുന്നു കേടായ ഭാഗം സൂക്ഷ്മ പരിശോധനയ്ക്കു വിധേയമാക്കുന്നു ചോര പൊടിയുന്ന കൈകൾക്കടിയിൽ നമുക്കുവേണ്ടിപ്പട്ടുന്നു ജ്വാര രോഗയുടെ പ്രഹേളിക പരിഹരിക്കുന്ന ചികിത്സാകലയുടെ മുഴുവനുള്ള കാര്യം. (155)
രോഗമാണു നമുക്കൊക്കെയുള്ള ആരോഗ്യം മരിക്കുന്ന നഷ്ടസിനെ നമ്മളനുസരിക്കുമെങ്കിൽ നമ്മെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിലല്ല അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിരന്തര ശ്രദ്ധ (155)
നമ്മുടെയും ആദമിന്റെയും ശാപം ഓർമ്മിപ്പിക്കാൻ ദൈവമാണെങ്കിൽ നമ്മുടെ രോഗം മുൻപ് ചരിക്കണമെന്നും.

ഭൂമിമുഴുവൻ നമുക്കൊരാശുപത്രി ക്ഷയിച്ചുപോയ കോടിശരണൻ ഭൂപന്ത് ഇവിടെ നാം നന്നായി പ്രവർത്തിച്ചാൽ നമ്മെ കൈവെടിയാതെ സുര്യപ്രത നിയന്ത്രിക്കുന്ന സമഗ്രപിതൃരക്ഷയിൽ നമുക്കു മരിക്കാനാകും.

പാദം മുതൽ മുട്ടുവരെ തണുപ്പുപിടിച്ചുപോകുന്നു മനസ്സിന്റെ കമ്പികളിൽ പനിപാടുന്നു ചുട്ടുകിട്ടാൻ ഞാൻ തണുത്തുറങ്ങേ പറ്റു ഉറങ്ങുകൂടിയ ശുദ്ധീകരണാഗ്നിയിൽ വിരളാണ്ടേ പറ്റു അതിന്റെ ജ്വാലയാണുപനിപ്പിക്കുവാൻ, പുകയാണു മുളയ്ക്കുക. ഇതുവഴി ചോരയാണു നമ്മുടെ ഓരോയൊരു പാനീയം ചോരച്ച മാംസമാണ് നമ്മുടെ ഓരോയൊരാഹാരം എന്നിട്ടും നാം രോഗമുക്തമായ ഉറച്ച മാംസവും രക്തവുമാണെന്ന് കരുതാനാണു നമുക്കിഷ്ടം എന്നിട്ടും ഈ വെള്ളിയാഴ്ചയെ നല്ലതെന്നു നാം വിളിക്കുന്നു (170)

V

അങ്ങനെ ഞാൻ ഇവിടെയെത്തി, വഴിമർദ്ദത്തിൽ, ഇരുപതു കൊല്ലംകൊണ്ട് മിക്കവാനും വെറുതെ കളഞ്ഞുകുളിച്ച ഇരുപതു കൊല്ലം, രണ്ടു യുദ്ധങ്ങൾക്കിടയിലെ കൊല്ലങ്ങൾ വാക്കുകൾ ഉപയോഗിക്കാൻ പഠിക്കാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ട്, ഓരോശ്രമവും തികച്ചും പുതിയ ഒരു തുടക്കം, വേറൊരുതരം പരാജയം കാരണം ഇനി പറയാനില്ലാത്ത കാര്യത്തിനുവേണ്ടി അഥവാ പറയണമെന്നിനി തോന്നാത്തരീതിയിൽ വാക്കുകളെ വശപ്പെടുത്താൻ മാത്രമേ പഠിക്കാൻ സാധിച്ചുള്ളൂ. (180)
അതുകൊണ്ട് ഓരോശ്രമവും ഒരു പുതിയ തുടക്കം, വികാരങ്ങളുടെ അവിഷ്കാരം ധൂസരതയിൽ എപ്പോഴും ഗുണശോഷണം സംഭവിക്കുന്ന അവിദഗ്ദ്ധമായ ഉപകരണങ്ങൾകൊണ്ട് അവാച്യത്തിന്റെ മേലുള്ള ആക്രമണം, വികാരങ്ങളുടെ അവിഷ്കാരം സാഹചര്യങ്ങൾ ശക്തികൊണ്ടു കീഴടക്കി പിടിച്ചെടുക്കേണ്ടതെന്നാണെന്നു കണ്ടെത്തിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. (185)
ഒരുവട്ടമോ രണ്ടുവട്ടമോ പലവട്ടമോ.

അനുകരിക്കാമെന്നാശിക്കാൻ കഴിയാത്തവർ തന്നെ-എങ്കിലും കിടമത്സരമില്ല- നഷ്ടപ്പെട്ടതും കണ്ടെത്തിയതും-വീണ്ടും വീണ്ടും നഷ്ടപ്പെട്ടതുമായ കാര്യം

വിവേചനാത്മക സമരങ്ങളെ ഉള്ളു. ഇപ്പോൾ അനുകൂലമല്ലെന്നു തോന്നുന്നു അവസ്ഥകൾക്കനുസൃതമായിത്തന്നെ (190)
ഒരുപക്ഷേ ലാഭവുമില്ല നഷ്ടവുമില്ല. നമുക്കു ശ്രമിക്കാൻ മാത്രമേയുള്ളൂ. ശേഷം നമ്മുടെ കാര്യമല്ല. വീടാണ് യാത്രപുറപ്പെടുന്നിടം. പ്രായമാകുന്നതോരും ലോകം കൂടുതൽ അപരിചിതമാകുന്നു. മരിച്ചവരും ജീവിക്കുന്നവരും ചേരുന്ന രൂപവത്കരണ കൂടുതൽ സങ്കീർണ്ണമാകുന്നു. മുൻപും പിൻപുമില്ലാതെ (195)
ഒറ്റപ്പെട്ട തീക്ഷ്ണമിശ്രമല്ല. മരിച്ച ഓരോ നിമിഷത്തിലും ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു ജീവിതകാലം മുഴുവനും അത്യാദരാജ്ഞാ ജീവിതകാലം മാത്രമല്ല. മനസ്സിലാക്കാൻ അസാധ്യമായ പഴയ കല്പനകളുടെയും നഷ്ടപ്രകാരത്തിൽ സാധാരണത്തിന് ഒരു സമയമുണ്ട്. (200)
ദീപപ്രകാശത്തിനു കീഴിൽ സാധാരണത്തിനു ഒരു സമയമുണ്ട്. (ഹോട്ടോ ആലിബറുമായി ചെലവഴിക്കുന്ന ഒരു സാധാരണ) ഇവിടെയെന്നതും ഇപ്പോൾ എന്നതും അപ്രധാനമാകുമ്പോഴാണ് സ്നേഹം തികച്ചും സ്നേഹം തന്നെയാകുന്നത്. വ്യക്തമാർ അന്വേഷണകൃത്യകളായിരിക്കണം (205)
നാം നിശ്ചലരായിരിക്കണം, മറ്റൊരുതരം തീക്ഷ്ണതയിലേക്കു നീങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുകയും വേണം. കൂടുതൽ ഐക്യത്തിനുവേണ്ടി, കൂടുതൽ ശാശ്വതമായ ഹൃദയൈക്യത്തിനുവേണ്ടി ഇരുണ്ട ശൈത്യത്തിലും ശൂന്യമായ വിജ്ഞതയിലും കൂടി (210)
തിരമാലയുടെ നിലവിളി, കാറ്റിൽ നിലവിളി, കടൽക്കൊക്കിന്റെയും കടൽപ്പന്നിയുടെയും വിശാലജ്വലവിതാനം. എന്റെ ഒടുക്കത്തിലാണ് എന്റെ തുടക്കം.

- കുറിപ്പുകൾ (കവിത ആദ്യം പ്രസിദ്ധീകരിച്ചത് 1940-ൽ)
1. മേരി സ്റ്റുവർട്ടിന്റെ സിംഹാസനം മുടിയിരുന്ന് തൂണിയിൽ ഒരു മൂലാവാകും തൂണിപ്പിടിച്ചിരിക്കുന്നു: "En ma fin est mon commencement." ഈ പരാമർശത്തിനു പ്രത്യേക പ്രസക്തി ഇല്ല എന്ന് എലിയറ്റ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.
  13. എലിയറ്റിന്റെ കുടുംബത്തിന്റെ രൂപതവാക്യം "face et fae" (നിഗൂഢമായി പ്രവർത്തിക്കുക) എന്നാണ്.
  19. ഗ്രാമം: കവിതയുടെ ശീർഷകത്തിലെ ഈസ്റ്റ് കോക്കർ എന്ന ഗ്രാമം. എലിയറ്റിന്റെ പുർവികനായ സർതോമസ് എലിയറ്റിന്റെ ഇന്നത്തെസ്ഥലമായി അറിയപ്പെടുന്നു. എലിയറ്റ് കുടുംബത്തിന്റെ ആസ്ഥാനമായ ഈ ഗ്രാമം കവി 1937-ൽ സന്ദർശിച്ച സ്മരണയും ഈ കവിതയുടെ പശ്ചാത്തലത്തിലുണ്ട്. സർതോമസ് എലിയറ്റിന്റെ "ഗവർണർ എന്ന പേരുള്ള പുസ്തകം" എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിലെ ചില വാക്കുകൾ പിന്നീട് കവിതയിൽ ഉദ്ധരി ക്കുന്നുണ്ട്. (വരി 25-32).
  50. നവംബർ: ശത്ത്വകാലത്തിന്റെ അവസാനം. കവിതയുടെ വാർഷിക കൃതിയുടെ തുടക്കം എന്നും സൂചന.
  60. വൃശ്ചികം രാശിയിലാണ് സൂര്യൻ നവംബറിൽ.
  62. സിംഹരാശിയിൽനിന്നുള്ള കൊള്ളമിന്നുകൾ ഒരു നൂറ്റാണ്ടിൽ മൂന്നു പ്രാവശ്യം നവംബർ മദ്ധ്യത്തിൽ വരുമത്ര.
  88. ഓരോയുടെ ഡിസെമ്പർ കോമഡി ആരംഭിക്കുന്നത് ജീവിത യാത്രയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ വഴിതെറി കാട്ടിനുള്ളിൽ അകപ്പെടുന്ന സ്ഥിതി പരാമർശിച്ചുകൊണ്ടാണ്.
  - 112, 125. യോഗാത്മക ദർശനത്തിന്റെ സൂചന.
  - 138-148. സെൻറ് ജോൺ ഓഫ് ദ ക്രോസ് മൂലമായ മിസ്റ്റിക്കുകൾ പരാമർശിക്കാറുള്ള "ആത്മാവിന്റെ ഇരുണ്ട രാത്രി"യെക്കുറി ച്ചുള്ള സൂചന. നിഷേധത്തിന്റെ മാർഗ്ഗം ബുദ്ധമത ചിന്തയിലും കാണാം.
  149. ഗസ്ത്രക്രിയാവിദഗ്ദ്ധൻ: യേശുക്രിസ്തു.
  155. നഷ്ടം: പള്ളി
  160. കോടിശരണൻ: ആദം
  173. ഇംഗ്ലീഷിൽ രുഖവെള്ളിയാഴ്ച Good Friday എന്നറിയപ്പെടുന്നു
  222. എലിയറ്റിന്റെ ചരിത്ര ദർശനം ചാക്രികമാണ്.

692

(കഴിഞ്ഞ ലക്കത്തിൽ നിന്നും തുടർച്ച)

രണ്ട്

പ്രാലേയ പർവ്വത നിരകളിൽ പാതകിരണങ്ങൾ ചൊരിഞ്ഞുകൊണ്ട് ശാന്ത ഗംഭീരമായി അടുത്ത പകൽ ഉണർന്നു. തൊട്ടാൽ കടിക്കുന്ന ശൈത്യധാരയിൽ അസാദൃശമായ ശൗചാദികൾക്കുശേഷം ഗംഗാദാസ് സ്വാമിയുടെ അനുമതി പ്രസാദം വാങ്ങി ആശ്രമത്തോടുവിടപറഞ്ഞു. ഗോമുഖി ലക്ഷ്യമാക്കി നടത്തയാരംഭിച്ചു. ഗംഗോത്രി ധാമത്തിൽ നിന്നും പതിനെട്ട് കിലോമീറ്റർ അകലെയാണ് ഗംഗയുടെ ഉല്പത്തിസ്ഥാനം—ഗോമുഖി. ഈ പുണ്യസ്ഥാനത്തേക്കുള്ള നടപ്പാത വളഞ്ഞുതിരിഞ്ഞുമുന്നോട്ടു നിങ്ങളുന്തോറും ഗംഗ അകന്നുകന്ന് അഗാധതയിലേക്കിറങ്ങുന്നു. മറുകരയിലെ ധവളവർണ്ണഹിമ ധാര അവിടവിടെ പിടിവിട്ട് പ്രോരഗർജ്ജനത്തോടെ ഗംഗയിലേക്കുനിപതിക്കുന്നു. നിശ്ശബ്ദതയുടെ ഏകാന്തതങ്ങളിലെപ്പിടെയോ ഇടിഞ്ഞുചിതറിയ ഗിരി ശൃംഗങ്ങളുടെ പ്രചണ്ഡാരവം പ്രതിദ്യനിച്ച ചക്രവാളങ്ങളിൽ ഏകനായ ഒരു പിതൃകാകർ പറന്നു ചുറ്റി. ഇന്മാന്തര സൂക്യതങ്ങളിലൂടെയുള്ള അനവദ്യസുന്ദരമായ ഈ കർമ്മയാത്രയ്ക്ക് ഒരു സ്തുതിപാടൽ പോലെ പറവകളുടെ കളി തീകൾ!

വിശപ്പും ക്ഷീണവും കൊണ്ട് നിലത്തുറയ്ക്കാത്ത കാലുകളുടെ സുഖപ്രേരയിൽ

ഗോമുഖി പ്രാന്തങ്ങൾ

ശ്രീഗോമുഖം; ഗംഗ ഇവിടെ ജനിക്കുന്നു

മഞ്ഞുവിതാനമൊരുക്കിയ വെൺമെത്തമേൽ കുറച്ചുനേരം വിശ്രമിക്കുകതന്നെ. മദ്യഹ്നനം മയങ്ങുന്ന ഈ താഴ്വര അലരുകികാനന്ദലഹരിയിൽ സ്വയം പ്രകാശിതമായിരിക്കുന്നു. 'ചിഡ്ബാസ' എന്നറിയപ്പെടുന്ന ഈ രമ്യ വിപിനം ചേതോഹരങ്ങളായ ദുർജ്ജവ്യക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടും പ്രിയകരങ്ങളായ ചെറു പുഷ്പങ്ങളെക്കൊണ്ടും, അനിർവചനീയമായ പ്രഭാപുരം കൊണ്ടും, തുഷാരനൈർമ്മല്യം കൊണ്ടും ഒരു കാല്പനിക ഉദ്യാനത്തിലെ സ്വപ്നാനുഭൂതി പോലെ വിജയിക്കുന്നു. നിനവും കിനാവും വേർതിരിക്കാറാകാത്ത കാലശൂന്യതയുടെ ഈ താഴ്വരയിൽ കൈവന്ന ശൈശവത്തിന്റെ കൃത്യതിയിൽ മഞ്ഞുതുട്ടിക്കളിച്ചും, മഞ്ഞുതൂക്കി ചായ തിളപ്പിച്ചുകൂടിച്ചും നേരം പോയതറിഞ്ഞില്ല. മഹാത്യാഗി ഫലാഹരിബാബ ചിഡ്ബാസയിലെ പർണ്ണശാലയിലേക്ക് വരുന്ന വഴി ഞങ്ങളെ അങ്ങോട്ടേക്ക്

ക്ഷണിച്ചു. ക്ഷീണാധിക്യംകൊണ്ട് ഇന്നിനിയത്ര വേണ്ടെന്നുവെച്ചു ഞങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുടീരത്തിലേക്ക് പോയി.

ഏതാണ്ട് പത്തുപന്ത്രണ്ട് വയസ്സുവരുന്ന, കൗപിനം മാത്രം ധരിച്ച ഒരു ബാലൻ ഇവിടെ ദിനകൃത്യങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഞങ്ങളെക്കണ്ട് ഹൃദയം തുറന്നു പ്രകാശം പരത്തി ചിരിച്ചു നമസ്കരിച്ചു. പിന്നെ പാത്രം വെടിപ്പാക്കി ചായ തിളപ്പിക്കാൻ തുടങ്ങി. ഹിമഗിരിയുടെ ഈ അമാനവസ്ഥാനത്ത് പലപ്പോഴും ഏകനായിക്കഴിയുന്ന ഈ ബാലൻ മഹാത്യാഗി ഫലാഹരി ബാബയ്ക്ക് ദാനം കിട്ടിയ ശിശുവാണ്. ചിഡ്ബാസയുടെ പ്രോരശൈത്യത്തിൽ ആനന്ദകരമായി രാപകലുകൾ പിന്നിടുന്ന ഈ ബാലൻ കൊടിയ തിന്തിക്ഷയുടെ പ്രകടഭാവം തന്നെ. നഗരജീവിത ഇഡിലതയുടെ തിരക്കിൽ പുസ്തക ഭാണ്ഡാരവും ചുമന്ന് ഓടിനീങ്ങുന്ന ബസ്സുകളിൽ ചാടി

ക്കയറുന്ന പുത്തൻ നാഗരികതയുടെ കൂട്ടികളേക്കാൾ അതീവ ഭാഗ്യശാലിയാണ് കുഞ്ഞേനി!

അതികാിനമായ ഞങ്ങളുടെ വിശപ്പ് ശമിപ്പിക്കുവാൻ ആശ്രമത്തിന്റെ ഇന്നത്തെ അവസ്ഥയ്ക്ക് വലുതായൊന്നും തരാനില്ല. ഫലാഹരിബാബ അവിടെയൊക്കെ ഒന്നു പരതിലേരം തിന വരുത്തുകൊണ്ടുവന്നു. അതും ചായയും നിറഞ്ഞ മനസ്സോടെ ഞങ്ങൾക്ക് തന്നിട്ട് പറഞ്ഞു "ഭോജ്വാസ"യിൽ ഇന്നുതന്നെ എന്താൻ ശ്രമിക്കണം. കിടക്കാനും ഭക്ഷണത്തിനുമെല്ലാം അവിടെ സൗകര്യമുണ്ട്. ആഹാരമില്ലാതെയും തണുപ്പിന് വസ്ത്രമില്ലാതെയും ഇവിടെ എങ്ങനെ കഴിച്ചുകൂട്ടും. ഏതാണ്ട് ആറുകിലോമീറ്റർ മുന്നോട്ടുപോയാൽ 'ഭോജ്വാസ'യായി. അവിടെ ലാൽ ബിഹാരി ബാബയുടെ ആശ്രമമുണ്ട്. ഇപ്പോൾതന്നെ പുറപ്പെട്ടാൽ ഇരുട്ടുന്നതിനു

സ് അവിടെ എത്തിച്ചേരാം."

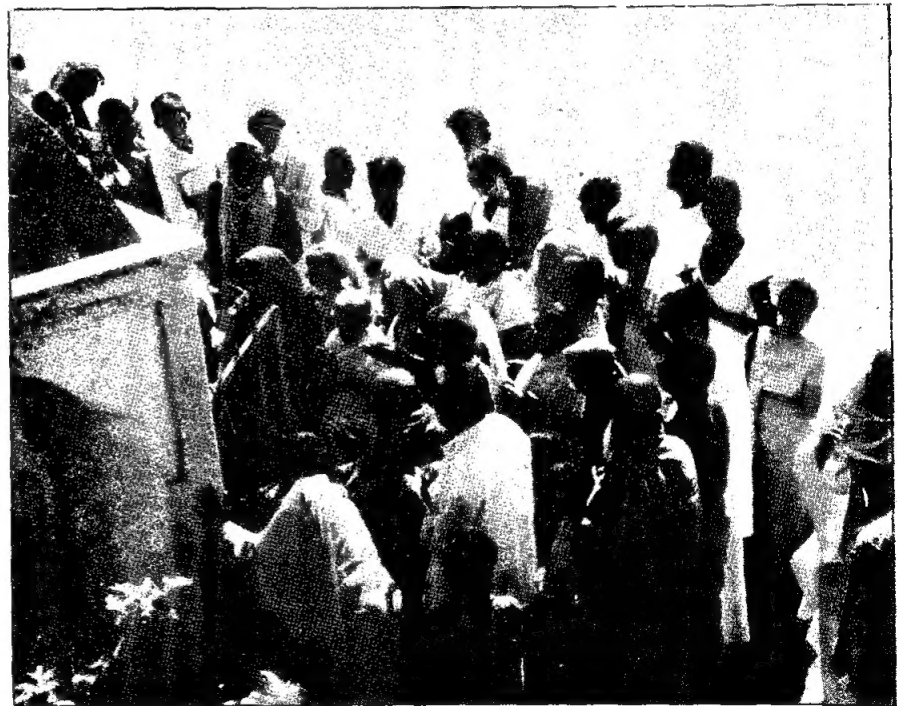
ചെങ്കുത്തായ മലനിരകളുടെ മാർഗ്ഗകാമ്പു തെക്കുറിച്ച് പറഞ്ഞറിഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ട് അത്യാവശ്യത്തിനുവേണ്ടുന്ന വാട്ടർ ബോട്ടിൽ, ടോർച്ച്, ക്യാമറ എന്നിവ മാത്രം ഒരു ബാഗിലാക്കി. കരിമ്പടം തുടങ്ങിയ സർവ്വവും ഭോജ് വാസയിലെ ആശ്രമത്തിൽ കിട്ടും എന്നു ഫലാഹരിബാബയും പറഞ്ഞിരുന്നതുകൊണ്ട് ബാക്കിയുള്ള ഹാവർ സാക്കുകൾ ആശ്രമത്തിൽ തന്നെ ഏൽപ്പിച്ചു. "നല്ലതുവരുട്ടേ" എന്ന ബാബയുടെ അനുഗ്രഹവാക്കും ബാലന്റെ നിഷ്കളങ്കമായ പുഞ്ചിരിയും പകർന്ന പുതിയ ഉന്മേഷത്തിൽ ചിഡ്ബാസ വിട്ടു ഞങ്ങൾ ഗിരിമുകളിലേക്ക് നീളുന്ന കിഴക്കോത്തുകായ നടപ്പാതയിലൂടെ മുന്നോട്ടു നടന്നുതുടങ്ങി. സമയം ഉച്ചകഴിഞ്ഞു മുന്നായി.

ബദരിനാഥത്തിലെ ചൗഖംബാശിഖരം വരെ വ്യാപിച്ചുകിടക്കുന്ന അത്യന്തവിശാലമായ ഗംഗോത്രിഹിമധാര ആകാശമുതുമ്പി ഗംഗയുടെ മറ്റുകരയിൽ ആരംഭിക്കുന്നു. അകലെ ദക്ഷിണ പൂർവ്വദിക്കിൽ ഭഗീരഥ പർവ്വതം മൂന്ന് കൊടുമുടികളായി പിരിഞ്ഞു ചക്രവാളം മുട്ടിനിന്നു പ്രകാശിക്കുന്നു. ഭൃഗു, മന്ദ തുടങ്ങിയ പ്രാലേയാചല ശിവരങ്ങൾ തെക്കുഭാഗത്തായി എഴുന്നുന്നിരിക്കുന്നു. കൊടിയ ശൈത്യക്കാറ്റിന്റെ ഏറിവരുന്ന ശാശ്വത്തിൽ പർവ്വത പാർശ്വത്തിലെ വൃക്ഷവിരളതയിലൂടെ മുകളിലേക്കുള്ള നടപ്പാത നീണ്ടുപോകുന്നു. കുറച്ചു മുന്നിലായി ബ്രിട്ടീഷ് മലകയറ്റ സംഘത്തിന്റെ വഴികാട്ടികളും ചുമട്ടുകാര്യമായ മൂന്ന് ഷേർപ്പകൾ അവരുടെ പടുകുറ്റൻ ചുമടിക്കി വിശമിക്കുന്നു. വിജ്ഞാപനങ്ങളിലെ യാദൃച്ഛിക കുടിക്കാഴ്ചകളിൽ സാദാവികമായി ഉണ്ടാകാറുള്ള സൗഹൃദത്തിന്റെ പുഞ്ചിരിമാത്രം കൈമാറി അവരെയും കടന്നു ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടുനീങ്ങി. ഭീതിജനകമായ അഗാധതയിലൂടെ ഒഴുകുന്ന ഗംഗയ്ക്ക് പാർശ്വദേശത്ത് എഴുന്നുന്നിരിക്കുന്ന ഉത്തുംഗങ്ങളായ മലനിരകളെ കെട്ടിയിട്ടിരിക്കുന്ന അരഞ്ഞാണപോലെയുള്ള ഒറ്റയടിപ്പാത ഏതാണ്ട് ഒരു നാലഞ്ച് ഫർലോം ദൂരംവരെ മുന്നിലായി കാണാം. അതിനു മുമ്പാത്തായി അഗാധതയുടെ നിഗൂഢത ഒളിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന കൊക്കയിലേക്ക് ഒരു മൂന്നു നൂപോലെ ചാടിക്കിടക്കുന്ന മഞ്ഞിൽ നടപ്പാത അവസാനിക്കുന്നു. തപ്പിയും തടഞ്ഞും സാഹസപ്പെട്ട് ഒരു കൊച്ചുമനുഷ്യൻ ഈ ദുർഘട ഫുട്ട് അതിക്രമിക്കുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നു. ഇവിടെ ചുവടൊന്നു പിഴച്ചാൽ പാതാളക്കൊക്കയുടെ അഗാധതയിൽ അന്ത്യസ്ഥായി. ഒരിടിത്തിയുടെ വേവുപോലെ ഈ ദുരന്തചിത്രം സിരകളിലുളിയിട്ടു. അനേകം ഒന്നും പറയാനാകാതെ ഉള്ളിലൊളിപ്പിച്ചു നടുക്കുവുമായി ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടു നീങ്ങിത്തുടങ്ങി.

ഉരുകിയിറങ്ങിയ മഞ്ഞ് മണ്ണുമായിക്കൂഴഞ്ഞ് ഇവിടെ നടപ്പാത ഉൾപ്പെടെ ഇടിഞ്ഞു കൊക്കയിലേക്ക് മറിയുന്നു. രണ്ടുമൂവായിരം അടി താഴ്ചയിൽ ക്രൂർയയായി മടിച്ചൊഴുകുന്ന ഭാഗീരഥി. ഇവിടെ ചെളി പാളിപാളിയായി ഉള്ളകിമറിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഒരു നിമിഷം പോലും ആലോചിക്കാറില്ല തന്നെ. ആ മലഞ്ചരിവ് മുഴുവൻ ഇടഞ്ഞുവീഴുന്നതിനുമുമ്പ്

ഹൃഷീകേശം

ഹൃഷീകേശത്തിലെ ഒരു ദൃശ്യം

ഇവിടം താണ്ടുകയല്ലാതെ മറ്റുവഴിയില്ല. കാലുറപ്പിക്കാൻ വഴിയോ പിടിക്കാൻ ഒരു പുൽക്കൊടിയോ പോലുമില്ലാത്ത കിഴക്കൻ തുക്കായ ഈ ചെളി മറിയുന്ന മൃത്യുഘട്ടം കടക്കുകതന്നെ. ശാസമടക്കിയും ജീവൻ കൈയിൽ പിടിച്ചും ഞങ്ങൾ ഓരോരുത്തരായി ഇറങ്ങിത്തുടങ്ങി. പരിപൂർണ്ണമായും സ്വന്തം സംരക്ഷണയിൽ ഓരോരുത്തരായി ഈ അപകടമേഖല കടക്കുകയെന്നല്ലാതെ അനേകം സഹായിക്കാനുള്ള ത്രാണിയോ ശേഷിയോ

ഒരുത്തർക്കും ഇല്ലാതായിക്കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഓരോ ചുവടുവയ്പിലും മലയിടിച്ചിൽ കൂടുതൽ ശക്തമാകുന്ന മരണം പതിയിരിക്കുന്ന ഈ ദുരന്തഘട്ടം എങ്ങനെയോ കടന്നു കഴിഞ്ഞപ്പോൾ അഗാധതയിലേക്ക് ചാടിക്കിടക്കുന്ന മഞ്ഞിൽ മുന്നമ്പാണ് മുന്നിൽ. ഒരടി മുന്നോട്ടുനീങ്ങാനാവാതെ ഒരു നിമിഷം തരിച്ചുനിന്നു. പക്ഷേ, ഞങ്ങൾക്കുമുന്നിൽ പോയ മനുഷ്യന്റെ കാലടിപ്പാടുകൾ വഴികാട്ടിയെപ്പോലെ മഞ്ഞിൽ തെളിയുന്നു. മഞ്ഞിന്റെ

ആഴം എത്രയുണ്ടെന്നും ഉറച്ചുകിടക്കുകയാണോ എന്നും മറ്റുമറിയാൻ കൃത്തി നോക്കാൻ വടിയോ മറ്റുസാമൂഹികളോ ഒന്നുമില്ല. കാലിലാണെങ്കിൽ കമ്പിളി സാക്സിനുപുറത്തുകൂടി ഇട്ടിരിക്കുന്ന റമ്പർ സ്ക്രീപ്പർ മാത്രം. മുന്നോട്ടു വയ്ക്കുന്ന ചുവട് അപ്രതീക്ഷിതമായി മഞ്ഞിൽ പൂതെത്താൻ. മരണത്തിനും ജീവിതത്തിനുമിടയ്ക്ക് കൂടെ തെളിയുന്ന ഈ മഞ്ഞു

നൂലിലെ ബാലൻസ് ഒന്നുതെറ്റിയാൽ. അന്ധകാരത്തിന്റെ അഗാധതയിലൂടെ ഏതോ അജ്ഞാത ലോകത്തിലേക്കുള്ള ഘാസനയാത്രയായിരിക്കും ഇത്. ഈ അഗാധഗർഭത്തിന്റെ വിളമ്പിൽ തെളിയുന്ന മുൻഗാമിയുടെ കാലടിപ്പാട് തന്നെ ശരണം. വലതുഭാഗത്ത് ഒരു കാലടിക്കിടമില്ല. ഇടത്തെ ചുവലിലെ മഞ്ഞിന്റെ ആഴം അറിയാനും വയ്യ. പാട്! പരിപൂർണ്ണ പാട്! അല്ലാതെ മറ്റൊന്നും ആശ്രയമായില്ലാതെ മഞ്ഞിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കുന്ന കാല്പാടുകളിൽ ഓരോ ചുവടും സുശർദ്ധം കൃത്യമായി വച്ചും ആകാശത്തിൽ അളുപ്പിപ്പിച്ചും ഒച്ചകളെപ്പോലെ ഞങ്ങൾ മുന്നോട്ടു നീങ്ങുമ്പോൾ ഹൃദയം അതിശക്തമായി ക്വാക്കളിൽ മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നു. സ്വന്തമെന്നു കരുതുന്ന ഈ ശരീരത്തിൽ ജീവനെ പിടിച്ചു നിർത്താനുള്ള ദീനദുഃഖം ഭ്രാന്തവുമായ പരാക്രമങ്ങൾ!

വിടെയെത്തിച്ച പ്രകൃതിയുടെ മഹിമാവിനെയും സത്തെയും കാര്യംപൂർത്തെയും അറിയാൻ വാഴ്ത്തിക്കൊണ്ടും നടന്നു തുടങ്ങി.

അപ്രതീക്ഷിതമായി ചെന്നുപെട്ട ദുർഗ്ഗാപുത്രം ഉണർത്തിവിട്ട ദുഃസ്വപ്നത്തിന്റെ ഭീതി ആറിത്തുടങ്ങിയിട്ടില്ല. ക്ഷീണ സൂര്യൻ ഗംഗോത്രിഹിമധാരയുടെ വെറുങ്ങലിക്കുന്ന കൊടിയ ശൈത്യത്തിൽ വിളിത്തുടങ്ങുന്നു. നേരക്കുറവുകൊണ്ട് സാദാവികമായും വന്നു ചേർന്ന തിടുക്കം ക്ഷീണിച്ച ചുവടുകൾക്ക് വേഗതയുടെ വിരയലേകി. മുന്നോട്ടെത്താനെന്ന നിയന്ത്രി കഴിയാത്ത അടുത്ത വളവു കടന്നപ്പോൾ ഞങ്ങൾക്കുമുന്നിൽ പാത പൊട്ടുന്നതെ അവസാനിച്ചു. മരണം പതുങ്ങിയിരിക്കുന്ന അതിഭയാനക കൊക്കയിലേക്ക് മലയിടിഞ്ഞുകിടക്കുന്നു. ഉരുളൻ കല്ലുകളും മണലും താഴേക്കൊഴുകാൻ ഒരു സഞ്ചാരിയുടെ കാലടിസ്ഥിരം മാത്രം കാത്തുകിടക്കുന്നു. ഒന്നനങ്ങിയാൽ മണലൊന്നിളകിയാൽ പാറയും മണലുമെല്ലാം കൂടെ അതിശക്തിയായി ഇടിമുഴക്കിക്കൊണ്ട് അഗാധയിലേക്ക് കുതിച്ചുപായും. നിർജ്ജീവമായിക്കഴിഞ്ഞ കണ്ണുകളിലെ അന്ധാളിപ്പ്, നിലവിട്ട് മരണഭയത്താൽ ഊർദ്ദ്ധഗതിയിലായ, പ്രാണനോടൊപ്പം പകച്ചുനിന്നു. നിസ്സഹായതയുടെ നെടുവീർപ്പ് വരണ്ട തൊണ്ടയിൽ കുരുങ്ങിപ്പിണശബ്ദത്തിനർത്ഥം തേടി പുറത്തുവന്നു. നാവ് മരണഗുഹയിലേക്ക് ആഴ്ന്നിറങ്ങി. പിന്നത്തെ നിശ്ചലതയിൽ ഒരു വിലാപം പോലെ ആരോ പറഞ്ഞു—“മുന്നോട്ടുനടക്കുകതന്നെ.” മറ്റൊരാൾ പറഞ്ഞു “നമുക്ക് തിരിച്ചുനടക്കാം.” മുന്നോട്ടുപോയാൽ ചവിട്ടിയാൽ ഊർന്നുതാഴേക്കുറിയുന്ന മൺലിനോടൊപ്പം പോകാമെന്നാണെങ്കിൽ ഏതോ ഭാഗ്യം കൊണ്ടുമാത്രം കഷ്ടിച്ചു രക്ഷപ്പെട്ട ആ ദുരന്തപുത്രം തിരിച്ചുകടക്കണം. മിക്കവാറും ആ മലയിലെ വഴിയുടെ അവശിഷ്ടങ്ങൾ പോലും പൂർണ്ണമായും ഇടിഞ്ഞുപോയിട്ടു മുണ്ടാകും. അവിടെയിരുന്നു രാത്രി പിന്നിടാമെന്നാണെങ്കിൽ കരിമ്പടമോ തണുപ്പോടൊന്നുള്ള മറ്റു സജ്ജീകരണങ്ങളോ ഇല്ലാത്തതിനാൽ ഗംഗോത്രിഹിമധാരയിൽത്തട്ടി വെറുങ്ങലിച്ചുവരുന്ന ശൈത്യക്കാറ്റ് ഒരായിരം മുൾമുനകളാൽ സിരകളെ കുത്തിവലിക്കും. ചുലർച്ചയ്ക്കുമുമ്പ് മിക്കവാറും ഇഡമയെന്നും വരും.

ഏതായാലും മുന്നോട്ടു പോകാൻ തീരെ ധൈര്യം കിട്ടാത്തതുകൊണ്ട് ശേഷിച്ച ജീവപാഴ്ചകളായി വാർന്നുപോകുന്നതിനുമുമ്പ് പിൻതിരിയാമെന്നുറപ്പ്. തിരിഞ്ഞുനടന്നു. താഴെവച്ചു കണ്ടിരുന്ന ഷേർപ്പകൾ മാത്രമായിരുന്നു ആകെ ആശ്രയം. അവരുടെ സഹായം തേടി ആദ്യം കടന്ന ദുരന്തപുത്രം തിരിച്ചുകടക്കാം. യാത്ര ഉപേക്ഷിച്ച് ജീവൻ രക്ഷിക്കാം. നിതാന്തശാന്തിയിൽ ലയിച്ചു കിടക്കുന്ന ആ പർവ്വതപാർശ്വത്തിൽ യേപ്പാടും ആശങ്കയും വിതറി അതിശീഘ്രം ഞങ്ങൾ താഴേക്കുനടന്നു.

നെന്ത്രനൂറുവയുടെ ബാർമക്കിസുകൾ

നിത്യചൈതന്യമായി

ഈ നൂറ്റാണ്ടിലെ മഹാനന്തഗ്രന്ഥം

പാസ്റ്റോ നെന്ത്രനൂറുവയുടെ ആത്മകഥ

നിത്യചൈതന്യമായിട്ടുള്ള വിവർത്തനം:

വില: 31 രൂപ

M.O.V.P. ഓർഡറുകൾക്ക്

മൾബറി ബുക്സ്

25-ആര്യവേർ,

രാധാ തിയേറ്റററിനടുത്ത്, കോഴിക്കോട്-673001

പ്രസാധകർ:

മൾബറി ബുക്സ്, കോഴിക്കോട്

അറിയാതെപോലും വലതുഭാഗത്തെ ഭീകരഗർഭത്തിലേക്ക് നോട്ടു വീഴരുതെന്നു ദൃഷ്ടിക്ക് വിലക്ക് കല്പിക്കുന്നതോറും ഒരു ശാപം പോലെ കൺകോണിലൂടെ അതുതന്നെ തെളിയുന്നു. കൊക്കയിലെ വ്യക്ഷിപ്തങ്ങൾക്ക് ജീവൻ വയ്ക്കുന്നു. അവ പിൻഭാഗത്തേക്ക് കറങ്ങിമറിയുന്നു. താഴേക്കു നോക്കരുതെന്ന് പിന്നിലുള്ളവരോടു വിളിച്ചു പറയണമെന്നുണ്ട്. പക്ഷേ, വറങ്ങുന്നങ്ങിയ നാവ് മൃത്യുഗുഹാരങ്ങളിലെവിടെയോ ഉൾവലിഞ്ഞു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഏതുനിമിഷവും പിടിവിട്ടുവഴുതി അഗാധതയിലേക്ക് മറിയമെന്ന നിലയിൽ അന്ധാളിപ്പത്തിൽക്കേ പ്രകൃതികടാക്ഷപോലെയെ, ഒരു ദൈവകൃതം പോലെ അപ്രതീക്ഷിതമായി ഈ മരണക്കയത്തിലേക്ക് നീങ്ങുന്ന ആ വഴികാട്ടിയുടെ കൈകളിൽ പിടിച്ചു തുങ്ങി ഞങ്ങൾ ഓരോരുത്തരായി ഈ ദുരന്തപുത്രം കടന്നു. പുനർജ്ജന്മിയുടെ നിർവൃതിയിൽ സ്ഥിരമായ സരായി ഞങ്ങൾ ജനിമൃതികളിലെവിടെയാണെന്നറിയാതെ ഒരു വിശ്വതീപ്പോലെ ഏറെ നേരം നിന്നുപോയി. പിന്നെ നാവിലിറിച്ച ഗംഗാമൃതലഹരി സിരകളിലൂടെ പടർന്നു പകർന്ന നിർവൃതിയിൽ നിന്നു നാവനക്കാറായപ്പോൾ ആ മഹാനുഭാവനോട് നൂറുനൂറു നന്ദി പറഞ്ഞു അദ്ദേഹത്തെ ആ നിമിഷത്തിലേക്ക്

നോവൽ

മരണസർട്ടിഫിക്കറ്റും	ആനന്ദം	15 00
പ്രകൃതിനിയമം	സി. ആർ. പരമേശ്വരൻ	16 00
മരാഠാശി	മാടമ്പ് കുഞ്ഞുകുട്ടൻ	60 00
അശ്വതഥാമാവ്	മാടമ്പ് കുഞ്ഞുകുട്ടൻ	14 00
മനോമി	മാധവിക്കുട്ടി	10 00
അധികാരം	വി. കെ. എൻ	22 00
വിലാപയാത്ര	എം. ടി	14 00
അജ്ഞാതയുടെ അഴ്വര	കടക്കനാടൻ	12 00
ദൂതദീപ്	ജയന്ത ജോവാർദാർ	14 00
	വി.എം.കെ.എൻ.പോററി	

ഏജൻസി വ്യവസ്ഥകൾക്ക് ബന്ധപ്പെടുക

PRISM

30 രൂപ മുഖവിലയ്ക്ക് പോസ്റ്ററോട് സാക്ഷനം

കറന്റർ ബുക്സ്
റൗണ്ട് വെസ്റ്ററൻ തൃശ്ശൂർ-680 001

വ്യക്തിത്വത്തിന്റെ ഏതോ സ്വകാര്യ മേഖലയുമായി അതിഗാഢമായി ബന്ധപ്പെട്ട സാഹിത്യശാഖയായിട്ടാണ് ചെറുകഥയെ ഞാൻ കണ്ടുപോന്നിട്ടുള്ളത്. ഇക്കാര്യത്തിൽ അത് ഭാവഗീതം, ഉപന്യാസം എന്നിവയുടെ ഗോത്രത്തിൽപ്പെടുന്നു. സ്വകാര്യമേഖലയെന്നു പറയുമ്പോൾ പൊതുജീവിതവുമായി അതിനൊരു ബന്ധവുമില്ലെന്ന് ധരിക്കരുത്. സ്വകാര്യമേഖലയുടെ സവിശേഷതകൾ പലതും രൂപപ്പെടുന്നതുതന്നെ പൊതുജീവിതവുമായുള്ള പ്രതിപ്രവർത്തനഫലമായിട്ടാണല്ലോ. പക്ഷേ, പൊതുജീവിതവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പ്രമേയങ്ങൾപോലും ഇവിടെ സ്വകാര്യവി

സാഹിത്യശാഖകളിൽ ഏതെങ്കിലുമൊന്നിൽ വ്യാപരിക്കാനുള്ള പ്രവണത, നിത്യജീവിതത്തിന്റെ ദൃശ്യശബ്ദങ്ങളും അധികമായുള്ള സുപ്തമായൊരു അഭിപ്രായവും എപ്പോഴും എപ്പോഴും തിരക്കിനിടയിലും ആ പ്രവണത ഉണരുകയും ആവിഷ്കരണത്തിലൂടെ സാക്ഷാത്ക്കാരം നേടുകയും ചെയ്യുന്നതായി ചിലപ്പോൾ നാം കാണാറുണ്ട്. സഹജവാസനയുടെ ചൈതന്യവും സർഗ്ഗാത്മകതയുടെ ഊർജ്ജസ്വലതയും സമാർത്ഥത സംസ്കാരത്തിന്റെ ശിക്ഷണവും അവിടെ സമ്മേളിക്കുന്നു.

ചടുലതയോടൊപം സാന്ദ്രതയും

ക്ഷണത്തിലൂടെയാണ് ഉരുത്തിരിയുന്നതെന്നുമാത്രം.

ആ നിലയ്ക്ക്, സാമാന്യം സമ്പന്നമായ അഭിരുചിയുടെ ഉടമയായ ഏതു വ്യക്തിയും ഈ സാഹിത്യശാഖകളിലെങ്കിലുമൊന്നിൽ വ്യാപരിക്കാനുള്ള പ്രവണത ഉൾക്കൊള്ളുന്നുണ്ടാവുമെന്നാണ് ഞാൻ കരുതുന്നത്. നിത്യജീവിതത്തിന്റെ വ്യഗ്രതകളിൽപ്പെട്ട് ആ പ്രവണത അധികമായുള്ള സുപ്തമായൊരു അഭിപ്രായവും എപ്പോഴും എപ്പോഴും തിരക്കിനിടയിലും ആ പ്രവണത ഉണരുകയും ആവിഷ്കരണത്തിലൂടെ സാക്ഷാത്ക്കാരം നേടുകയും ചെയ്യുന്നതായി ചിലപ്പോൾ നാം കാണാറുണ്ട്. സഹജവാസനയുടെ ചൈതന്യവും സർഗ്ഗാത്മകതയുടെ ഊർജ്ജസ്വലതയും സമാർത്ഥത സംസ്കാരത്തിന്റെ ശിക്ഷണവും അവിടെ സമ്മേളിക്കുന്നു.

ഇതെക്കുറിച്ച് ആലോചിക്കാൻ എന്തെങ്കിലും പ്രേരിപ്പിച്ചു എന്നതാണ് കെ.സുധാകരന്റെ "രാത്രിയും ഒരു കുട്ടികാരീ" എന്ന കഥാസമാഹാരത്തിന് ഞാൻ നൽകുന്ന പ്രാധാന്യം. അങ്ങനെയൊരു പ്രേരണ ഈ പുസ്തകം എന്നിൽ ചെലുത്തിയതാകട്ടെ, അതിലെ കഥകളുടെ ചടുലതയും വൈചിത്ര്യവും മൂലമാണുതാനും. ആകെയുള്ള ഏഴു കഥകളിലും ഏഴു സാരവിശേഷങ്ങളാണ് നമുക്കു വെളിപ്പെടുന്നത്. പല കഥകളിലും ശൃംഗാരത്തിന്റെ മാംസളഭാവങ്ങളാണുള്ളതെന്ന് തോന്നും. എന്നാൽ, ശ്രദ്ധയോടെ വായിക്കുമ്പോൾ അവയ്ക്കു പിന്നിൽ തങ്ങിനിൽക്കുന്ന ശോകവും മൂലധനവുമായിരിക്കും നമ്മെ ആവർത്തിക്കുക.

"ഈ രാത്രിയാണ് കനുക, അവളെ മാത്രമല്ല അവളുടെ ഹൃദയത്തെയും കാഴ്ചവച്ചത്."

അവൾക്കിനി ഒന്നും ബാക്കിയില്ല ഈരാത്രിയുടെ ഓർമ്മ മാത്രം...."

എന്ന ഗാനശകലം ഫ്രീഡിവില്യൂതാണ് ഒന്നാമത്തെ കഥ—"രാത്രിയും ഒരു കുട്ടികാരീ." ശൃംഗാരവും അതിനോടു ബന്ധപ്പെട്ട നർമ്മരസവും ഈ കഥയിൽ പതയുന്നുണ്ട്—സംശയമില്ല. എന്നാൽ, ശോകസരസ്സിലെ കുഞ്ഞാളങ്ങൾക്ക് കാനിയരൂളിക്കൊണ്ടാണ് അവ പതയുന്നത്. അഴകിന്റെ നിറം കറുപ്പാണെന്ന് വിളംബരം ചെയ്യുന്ന തങ്കക്കുഞ്ഞ് (ദേവി) കൃത്യതയുടെ അർത്ഥത്തിൽ ഭാവമാണെന്ന് തോന്നാം. പക്ഷേ, മരവിച്ചു ചത്തുകിടക്കുന്ന കടലും, ആളുകൾ മരിച്ചാലും മരിക്കാത്ത തലമുടിനാരുകയുമാണ് ആ കഥ മനസ്സിലവശേഷിപ്പിക്കുന്നത്. 'കറുപ്പാ കടലിട്ടതിനാൻ തോന്നുന്ന കരിമ്പുപോലുള്ള' യൗവനം അടുത്ത കഥയിലെ ദേവുവിൽ തുടരുന്നു. ആ കരിമ്പിനുള്ളിൽ മാധുര്യമല്ല, തീയാണുള്ളതെന്ന് കഥാന്ത്യം നമ്മെ ബോധ്യപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു.

അഷ്ടകലാശം എന്ന അഞ്ചാമത്തെ കഥ നോക്കൂ. 'അന്നാദ്യമായി ഒരു ചിലന്തിയെ ഞാൻ വധിക്കാതെ വിട്ടു' എന്ന് അതാരാഭിക്കുന്നു. അവസാനിക്കുന്നതോ, അന്നാദ്യമായി ഒരു ചിലന്തിയെ ഞാൻ വധിച്ചു' എന്നാണ്. ഈ വിരുദ്ധ പ്രസ്താവനകളെ സമന്വയിപ്പിക്കുകയാണ് കഥ ചെയ്യുന്നത്. ചിലന്തി എന്ന പ്രതീകത്തിന്റെ വിരുദ്ധഭാവങ്ങളുടെ നേരിൽ ആഖ്യാതാവിനുള്ള പ്രതികരണം സരസമായി ചിത്രീകരിക്കുവാനിടയാണ് കഥാശില്പിപതിന് തുലം നൽകിയിട്ടുള്ളത്. ഉത്തമ പുരുഷനിലുള്ള ആഖ്യാതാ ഇതിന് സർവ്വമാ അനുയോജ്യമായിരിക്കുന്നു. "രതിസുഖസാരം

ആലപിച്ച് ഉരസിമുറാരെയെന്ന് ഉച്ചസ്ഥായിയിലെത്തുമ്പോൾ പരമാനന്ദം നൽകിയ പ്രാണനാമനെന്നെ അകസ്മികമായി കൊന്നുതിന്നുന്ന ഈ അഷ്ടപദിയെ വാത്സ്യായനൻപോലും പേടിക്കുന്നു" എന്നതാണ് ചിലന്തിയുടെ ഭാവം. കനകശലാകകൾപോലുള്ള കനകനൂലുകളാൽ വാതായ നത്തെ അലങ്കരിക്കുന്ന സുവർണ്ണകുമാരിയുടേതാണ് മറുവശം. ഈ രണ്ടു വശങ്ങൾക്കുമിടയിൽ മൃത്യുവിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ട്. കഥയും സൃഷ്ടിയും മൃത്യുവും ഒരേ ബോധനതത്വവിൽ കോർത്തിണക്കുന്ന ഈ കഥ ഈ പുസ്തകത്തിൽ ഒറ്റപ്പെട്ടു നിൽക്കുന്നു—ആഖ്യാത സാരസ്യത്തിലും ശില്പദർശ്യത്തിലും ഒരുപോലെ.

കെ.സുധാകരന്റെ ആഖ്യാനം ചടുലമാണ്. അതിനാൽ ഒട്ടുംതന്നെ മുഷിയാതെ ഈ കഥകളിലൂടെ നിങ്ങൾക്ക് കൗതുക പൂർവ്വം സഞ്ചരിക്കാൻ സാധിക്കും. സന്ദർഭാനുസരണം വാക്കുകളുടെ വിന്യാസവും സ്വരഭേദവും ദീക്ഷിക്കുന്ന കലാകൗശലം ഇവയെ പൊതുവിൽ ചാതുര്യത്തിൽക്കൊണ്ടു ബിംബങ്ങളായും പ്രതീകങ്ങളായും വികസിപ്പിച്ച് ഭാഷാകാവ്യാപിതമായിത്തീർന്നുണ്ടെന്നർത്ഥം. അതുകൊണ്ട് കഥകൾ ആസാദക മാന്സത്തിലവശേഷിപ്പിക്കുന്ന കല്പനകൾ—പാവ, ബെൽട്ട്, മണൽക്കുന്ന്, കടൽ, തലമുടിനാരുകൾ, സന്ധ്യ, മുരുകയുള്ള നഖങ്ങളോടുകൂടിയ പൂച്ച, ചിലന്തി, പൂഴി മുതലായവ—ആവിഷ്കൃതഭാവങ്ങൾക്ക് ആഴം നൽകുന്നതായും അനുഭവപ്പെടുന്നു. ഒടുവിലത്തെ കഥയിൽ സരള എന്ന കഥാപാത്രം പോലും പ്രതീകമായാണ് ഉരുത്തിരിഞ്ഞിരിക്കുന്നത്.

ജിന്മുതിരികൾ ആവർത്തിക്കപ്പെടുന്ന എത്രയത്ര കടമ്പകളാണ് അമ്മേ, മഹാമൃത്യുപാദായനീ അവിടത്തെ പ്രഭവ സ്ഥാനത്തേനെയും കടക്കേണ്ടിവരുക. അതിവികടമായ ഈ മാർഗ്ഗം അമൃതുകിരണങ്ങളുടെ ദുർജ്ജ്വലതയെ മേഖലകൾ സ്വപ്നം കണ്ടുയരുന്ന വിശാലതയിലേക്ക് സൗമ്യമായി നീങ്ങിത്തുടങ്ങി. നിശ്ചലതയുടെ അനന്തതയിൽ വിജയിക്കുന്ന അതിവിശാലമായ ജാളിവാൻ മൈതാനം ഒരു സുന്ദരസ്വപ്നം പാലെ നിമ്നദേശത്തുള്ളതല്ല. നാലുപാടും വിജയിക്കുന്ന മേൽ, സുമേൽ, ഭൂഗു, ഭാഗീരഥൻ, മന്ദൻ, സുദർശന പര്യന്തം എന്നീ പ്രഭവർണ്ണ ഹരിശ്യാംഗങ്ങൾ ചക്രവാളമുരുത്തി ഹരിമവൽ ഗാംഭീര്യത്തെ വെളിവാക്കുന്ന.

A high-contrast, black and white photograph of a mountain range. The foreground is dark and textured, possibly snow or a rocky slope. The middle ground shows jagged, snow-capped mountain peaks. The background is a bright, hazy sky. The image has a grainy, high-contrast quality.

അനേകപ്രതിമകളുള്ള വികാരസാന്ദ്രതയിൽ വിരുമ്പി നിൽക്കേ നിലാകാശത്തിന്റെ അപാരതയിൽ സന്ധ്യാനക്ഷത്രങ്ങൾ തെളിഞ്ഞു. ഈ അലൗകിക സൃഷ്ടാവിലാസത്തിൽ, അപാരനിർമ്മലതയിൽ ഒരു വിസ്മൃതിയുടെ രോമഹർഷാപോലെ വിസ്മയസ്പർശിതരായി ഏറെനേരം നിന്നുപോയി. ലാൽ ബിഹാരിബാബയുടെ ആശ്രമത്തിൽ നിന്നും മണികൾ മുഴങ്ങി. ഏതോ ഒരു സുന്ദര സ്വപ്നത്തിന്റെ വിസ്മൃതിയിൽ ആശ്രമവാതിൽ തെളിഞ്ഞു. വിസ്മയം സ്പന്ദിക്കുന്ന നോട്ടവുമായി ഒരു മനുഷ്യൻ ഞങ്ങളെ കാത്തുനിൽക്കുന്നു. കിറിപ്പാറഞ്ഞു കരിയും ചൊടിയും പുരണ്ട വേഷം. ഒരു തറുസുസ്മിതത്താൽ ഞങ്ങളെ എതിരേറ്റു. ഒരു മനുഷ്യനോടൊപ്പം ഞങ്ങൾ പുകനീറഞ്ഞതുമ്പൾ പടർന്ന ഒരു മുറിയിലേക്ക് കടന്നു. അവിടെ അഗ്നികുണ്ഡത്തിൽ നിന്നുയർന്ന ഉറപ്പാദിതീയ

പണ്ട് തറവാളമടിച്ച സമ്പ്രദായമൊന്നുമില്ല. ഇപ്പോൾ ബാലന്മാരുടെയും കുട്ടികളുടെയും അടുത്തടുത്തായി പൂർത്തിയാക്കി കോർപ്പറേഷൻ യിലേക്ക് നൽകുന്നു. ഇതിനായിട്ടുള്ള മടങ്ങിവരുന്ന എന്തെങ്കിലുമായി മറഞ്ഞ വരുടെ കുടി.

ഹോമാഗ്നിയിൽ നിന്നുയർന്ന പ്രകാശത്തിന്റെ പ്രഭയിൽ ജ്ഞാനമലകൾ ഒന്നുകൂടി പ്രകാശിച്ചു. ആ നേരിയ പ്രകാശത്തിൽ ഭാരതത്തിന്റെ പ്രഥമപരീട്ടാശോഹകയായ സുജാതാഗൃഹയുടെ സ്മരണ തെളിഞ്ഞു. ഇന്ത്യക്കാരുടെ വിദേശികളുടെയും സ്ത്രീകളുടെ മലകയറ്റസംഘം ഓജ്യാസയുടെ കൊടിയിലെത്തിയതിൽ അറിയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. സുജാതയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ വനിതകളുടെ ഈ സംഘം ഗംഗ കടന്ന് ഈ മഹാനദിയുടെ തീരങ്ങളിലൂടെ അടുത്ത പൂർവ്വതയ്ക്ക് യാത്ര തുടരും. മേൽനോട്ടത്തിലുള്ള ഗംഗോത്രി

കലാകൗമുദി 36

ജീവിക്കാൻ വലുതെന്നു പറഞ്ഞാൽ ഈ വഴി കാട്ടിക്കൊടുക്കുക എന്നതാണ് അതിവിചിത്രതയെന്നു പറയാനാകും. അവരോടൊപ്പം കുശലം പറഞ്ഞുകൊണ്ട് ഏറെനേരം ഇരുന്നു. സിര തുളച്ചുകയറിയ ശൈത്യവാതത്തിന് ശക്തി യേറിയതോടെ തങ്ങൾ ആശ്രമത്തിലേക്ക് മടങ്ങി.

ഭോജ് വാസയിലെ പ്രകൃതിയുടെ പൂർണ്ണ നൈർമ്മല്യവും മുർത്തികരിച്ച ആ ആശ്രമ പരിചാരകൻ ഭക്ഷണം തയ്യാറാക്കി ഞങ്ങളെ കാത്തിരിക്കുകയായിരുന്നു. ഭക്ഷണം പാചകം ചെയ്തുതരുന്നതിലും സൗകര്യപ്രദമായി തീർക്കുവാനും തണുപ്പേൽക്കാതെ സമ്പന്നമാക്കി ഇരുത്തുന്നതിലും, വിശമിക്കാൻ കിടക്ക ഒതുക്കുന്നതിലും, ഒക്കെ കാണിച്ച അനന്യ സാധാരണമായ ശുഷ്കാന്തിയും ശ്രദ്ധാ ഭക്തിയും മൺമറഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു പൗരാണിക സംസ്കാരത്തിന്റെ അവസാന ജ്യോതിസ്സായി ഇവിടെ പ്രകാശിക്കുന്നു. അപ്പപ്പോൾ കുടിക്കാൻ ചായ തരുമ്പോഴും, പാത്രം തിരിച്ചുവാങ്ങുമ്പോഴും, ഒക്കെ ഏറെ നിഷ്കളങ്കതയോടെ അറിയാവുന്ന ഇംഗ്ലീഷിൽ "ടാങ്കു... ടാങ്കു..." എന്നു ഒരു പ്രത്യേക ഈണത്തിൽ ആവർത്തിച്ചു കൊണ്ടിരുന്ന ആ പ്രാകൃതവേഷക്കാരൻ ഹിമഗിരിയുടെ മുഴുവൻ നന്മയും മനുഷ്യ രൂപത്തിൽ മുർത്തികരിച്ച ഏതോ ഒരു അതിമാനവൻ തന്നെ!

മന്ത്രോച്ചാരണവും മണിയൊച്ചയും പൂജാ മുറിയിൽ നിന്നും വളരെ നേരമായി കേൾക്കുന്നു. ഞങ്ങൾക്ക് സമീപമിരുന്ന സാധു അഗ്നികുണ്ഡത്തിന്റെ ഊഷ്മളതയിൽ ചിലമ്പി നിറയ്ക്കാൻ തുടങ്ങി. മലകയറ്റസംഘം പുറത്തെ ടെൻറുകളിലേക്ക് പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു. തീ കെടാതെ സൂക്ഷിച്ചും ചായ തിളപ്പിച്ചു തന്നും നന്ദി പറഞ്ഞും ഞങ്ങൾക്കൊപ്പം ഇരിക്കുകയായിരുന്ന പരിചാരകൻ ഉള്ളിലേക്കുപോയി. പൂജാദികൾക്കുശേഷം പുറത്തുവന്ന ബാബുപ്രസാദം ഞങ്ങൾക്ക് തന്നശേഷം അഗ്നികുണ്ഡത്തിന് സമീപം ഇരുന്ന് സരസമായി സംസാരിക്കാൻ തുടങ്ങി. ബാലുത്തിലേ സന്നയാസം ആഗ്രഹിച്ച അദ്ദേഹം ഗൃഹസ്ഥാശ്രമിയായി പ്രാരബ്ധകർമ്മ സഞ്ചയമായ സംസാരത്തിലൂടെ സഞ്ചരിച്ച ഹിമസാനുക്കളിൽ സന്നാസിതായി എത്തിച്ചേർന്ന അനുഭവകല കേട്ട് ഞങ്ങൾ ഏറെനേരം ഇരുന്നുപോയി. പിന്നെ കിടക്കാമെന്നുറച്ച് ഉള്ളിലേക്കു നീങ്ങി.

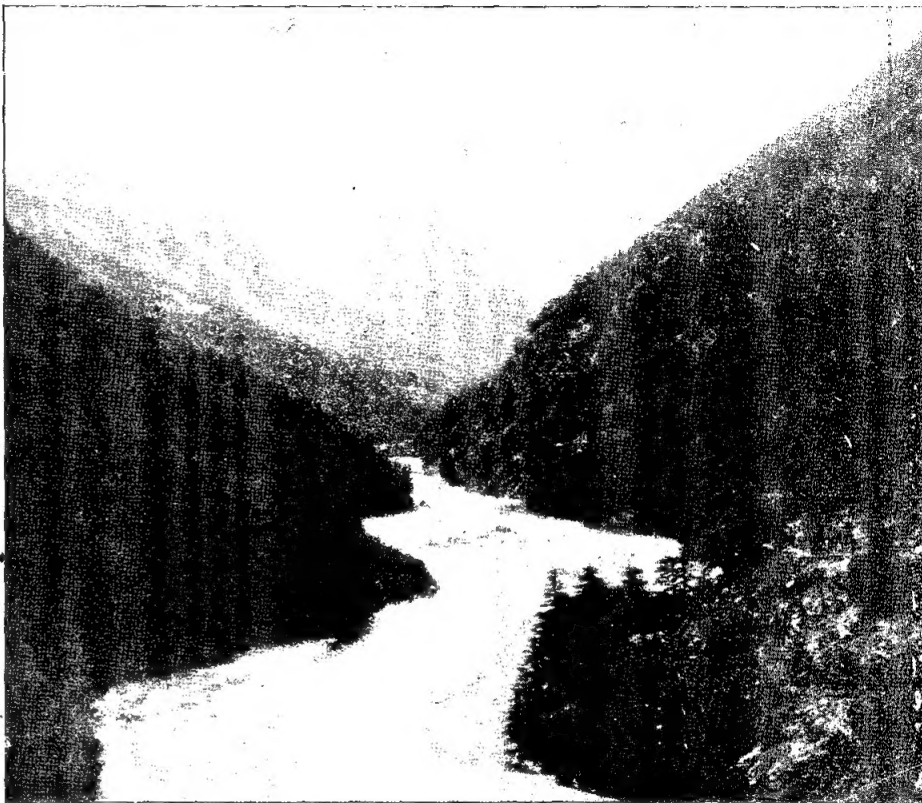
അന്യതമസ്സ് നിദ്ര കൊള്ളുന്ന ആ കിടക്കയിൽ മെഴുകുതിരി കൊളുത്തി ഞങ്ങൾ കടന്നു. നിലത്ത് കരിമ്പടവും രജായിയു മൊക്കെ വിരിച്ചു സജ്ജമാക്കിയിരിക്കുന്നു. മഞ്ഞുരുന്ന ഭിത്തിയിലൂടെ ശൈത്യപ്രസരണം ശക്തിയായി തുടങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. കരിമ്പടം ചൂറ്റി ഞങ്ങൾ കിടക്കയിലിരുന്നു. പുറത്ത് അലമുറയിട്ടുകൊണ്ട് ശൈത്യവാതം ആഞ്ഞുവീശാൻ തുടങ്ങി. ആശ്രമമേൽക്കൂര ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് ശർജ്ജിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

മനസ്സിൽ കഴിഞ്ഞ പകൽ പിന്നിട്ട ദുർഘട്ട സന്ധികളുടെ ഫോഷയാത്ര തുടങ്ങി. പർവ്വത

ശിഖരങ്ങൾ ഫോറഗർജ്ജനത്തോടെ ഇടിഞ്ഞുചിതരുന്നു. അഗാധതയിൽ ഗംഗ കൂലം കൂത്തി മറിഞ്ഞാർത്തിരവുന്നു. ഭയാനക ഗർജ്ജനത്തിന്റെ വിജൃംബിത ചവിട്ടിയ പാറയിളകിത്തെറിച്ച് മരണവക്ത്രത്തിൽ തുങ്ങിക്കിടക്കുമ്പോൾ കരിമ്പാറക്കൂട്ടം അതിവേഗത്തിൽ മലമുകളിൽ നിന്നും പാഞ്ഞെക്കുന്നു. അലമുറയിടണമെന്നുണ്ട്. എഴുന്നേറ്റുപുറത്തേക്കൊടണമെന്നുണ്ട്. ഒന്നിനും കഴിയുന്നില്ല. കണ്ണടച്ചാലും തുറന്നിരുന്നാലും മലയിടിപ്പിലിന്റെ ഭീകരദൃശ്യങ്ങൾ. അന്യതമസ്സ് ഒങ്ങിച്ചമർത്തിയ ശ്വാസത്തിനുവേണ്ടി വായ്

വിട്ടുതുല്യഭീതി സൃഷ്ടിച്ച ഭൂശുഭസംഭവങ്ങൾ അവിനാശിയായ ജീവനെ വിട്ടുകൊടുക്കു തുടങ്ങി. ബാബുയുടെ മന്ത്രോച്ചാരണങ്ങൾ മുഴങ്ങിക്കേൾക്കുന്നു. ഞങ്ങൾ ഓരോരുത്തരായി കിടപ്പുവിട്ടു അഗ്നികുണ്ഡത്തിനരികിലേക്ക് നീങ്ങി. പരിചാരകസാമിയുടെ നിറഞ്ഞ മനസ്സ് പകർന്ന ചുടുചായ കുടിക്കവേ പർവ്വതാരോഹകരുമെത്തി. വിറയ്ക്കുന്ന ചുണ്ടുകളിൽ ഉടക്കിവിണ "സുപ്രഭാത"ത്തിനുഷ്മളത പകരാൻ അവരും ആ ഹോമാഗ്നിക്കുചുറ്റും ഇരുന്നു.

സുവർണ്ണശോഭ ഒളി ചിതറുന്ന തെളിഞ്ഞ

ഗംഗ

തുറന്നു പ്രാണൻ വിഴുങ്ങിത്തുടങ്ങി. കുരിശുളിന്റെ ഭീകരത വിഴുങ്ങിക്കഴിഞ്ഞ ഭയാനകനിമിഷങ്ങൾ. മോഹങ്ങൾ, ആഗ്രഹങ്ങൾ, താല്പര്യങ്ങൾ, ബന്ധങ്ങൾ, ഓർമ്മകൾ ഒക്കെ ഒന്നൊന്നായി തകർന്നടിയുന്നു. മഹാമൃത്യുപ്രയാണിനി, മാതൃഗാഥ! അവിടത്തെ നിഗൂഢ സൗന്ദര്യത്തിൽ ഒളിമിന്നുന്ന ആധിദൈവികത ഏതൊരു സഞ്ചാരിയേയും ജീവൻ മരണ സന്ധിയിലൂടെ ഇവിടെ കടത്തുന്നു. അദ്യയാത്മികതയ്ക്കിവിടെ പുതിയ മാനങ്ങൾ കൈവരുന്നു.

ശൈത്യകാറ്റിന്റെ പ്രചണ്ഡാവരത്തിൽ കുരുങ്ങി യാമങ്ങൾ ഒന്നൊന്നായി വിട്ടുതലിന്നു കേണു. കരിമ്പടവും രജായിയും കൂളി തുക്കേരുന്ന നിദ്രാവിഹീനരാത്രി വലുവിയവും അവസാനിക്കാറായി. ശൈത്യവാതത്തിന്റെ ശക്തി കുറഞ്ഞുതുടങ്ങി. ദേഹാഭിമാനജന്യങ്ങളായ സുഖദുഃഖ സങ്കല്പങ്ങൾ ഉണർത്തി

ആകാശശൂന്യതയിലേക്ക് സത്യജ്ഞാന സ്നേഹ സൗന്ദര്യസന്ദേശവുമായി പകലോൻ ഭാഗീരഥ പർവ്വതത്തിന്റെ ശൃംഗശിഖരങ്ങൾക്ക് മുകളിലൂടെ ഉയരുന്നു. നവ്യ പ്രകാശം ഒഴുകിനടക്കുന്ന കനകവർണ്ണഹിമയാര. പ്രശാന്തഗാഭീരമായി പ്രശോഭിക്കുന്ന ഉത്തുംഗങ്ങളായ പ്രാലേയ പാർവ്വതങ്ങൾ. സപ്ത യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളിലെവിടെയാണെന്നറിയാനാകാത്ത മാധികപ്രപഞ്ചം. ഏതാണ്ട് 8 മണിയോടെ ഞങ്ങൾ ഗോമുഖി ലക്ഷ്യമാക്കി ഗംഗയുടെ വടക്കേ കരവഴിയും പർവ്വതാരോഹകരുടെ സംഘം ഗംഗ കടന്നു തെക്കുഭാഗത്തുള്ള ഹിമസംഘാതത്തിലൂടെയും നടത്ത ആരംഭിച്ചു. അതിവിശാലമായ ഗംഗോത്തരി മഹാഹിമയായിലൂടെ വൻചുമട്ടുമായി നടന്നുനീങ്ങുന്ന അവർ അകനകന്നു പൊട്ടുപോലെ മറഞ്ഞു.

പ്രഭാതകിരണങ്ങൾ മിന്നിച്ചിതറുന്ന

ഹിമാലയയുടെ ശിഖരദേശങ്ങളിലവിട
യായി ഉരുുകിത്തുടങ്ങുന്ന ഹിമകണങ്ങൾ
വർണ്ണപ്രഭങ്ങളായ ശോതസ്സുകളായി
തീർന്നുവരുന്നു. രക്തവർണ്ണ, സ്വച്ഛന്ദ,
മേൽ, കീർത്തി, ചതുരംഗി തുടങ്ങിയ ഒട്ടനവധി
ജലധാരകൾ പല മാർഗ്ഗങ്ങളിലൂടെ ശിഖലിംഗം,
മേൽ, മന്ദ, ഭാഗീരഥ പർവ്വതം, സുമേൽ
തുടങ്ങിയ പർവ്വത ശിഖരങ്ങളെത്തുകി ഈ
പുണ്യശോതസ്സിലെത്തിച്ചേരുന്നു.

ഞങ്ങൾക്കുമുമ്പിൽ ഗാഭിരങ്ങളായ ശൈ
ലോച്ചയങ്ങൾ പൊട്ടിത്തകർന്നു കണ്ണെത്താത്ത
ദൂരത്തിൽ കരിമ്പാറ ചിതറിക്കിടക്കുന്നു.
പടുകുറ്റൻ പാറക്കെട്ടുകളിൽ മഞ്ഞു
പെയ്തുറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പാറകളിൽ നിന്നും
പാറക്കെട്ടുകളിലേക്ക് ചാടിയും മഞ്ഞിടുകു
കളിൽ സശ്രദ്ധം ചുവടുവെച്ചും ഗംഗാരവ
ലഹരിയിൽ പൂജകം കൊണ്ടും പശ്ചിമദിക്കി
ലെ അതിവിശാലഹിമപ്പരപ്പിൽ തട്ടിച്ചിതറി
ഓളം വെട്ടുന്ന സുരുകിരണങ്ങളിൽ കണ്ണഞ്ചി
യും ഭയന്നും ആഹ്ളാദിച്ചും ഗംഗോല്പത്തി
ദർശന സൗഭഗത്തിന് ഞങ്ങൾ അടുക്കുക
യാണ്. അല്ലയോ മഹാഭാഗ, ദിവ്യസ്ഥാന
നിവാസിനി, സലില സൗഭഗത്താൽ കരുണാ
വർഷം ചൊരിയുന്ന ഗംഗേ, കോടാനുകോടി
പക്ഷിപ്രാണിമൃഗസഞ്ചയങ്ങൾക്ക് ജീവാ
മൃതലഹരി പകരുന്ന നിർമ്മല മുർത്തേ!
ഭീതിദമായ തീരസ്ഥലികൾ ഉദ്ദീപിപ്പിക്കുന്ന
നിരാലംബതയിൽ കരുണാവാർഷം ചൊരിയുന്ന
ജഗദാബികേ, നിന്റെ അതുലിതമഹിമാ
വിലാസം അവർണ്ണനീയം... അവർണ്ണനീയം!

“രണഭൂമിയെപ്പോലെ യോനകമായ” ഈ
അമാനവസ്ഥയിൽ ആഞ്ഞടിക്കുന്ന പ്രച
ണ്ഡവാതം ഹിമസംഘാതങ്ങൾക്കുമേലേ
യക്ഷനഗരികളിലെ തുരവിണകൾക്കുശ്ശുതി
ചേർക്കുന്നു. കാമാർത്തകളായ യക്ഷ
സ്ത്രീകൾ പർവ്വതീയയുവാക്കളെ തേടി
അലയുന്ന സ്വർണ്ണ ശൃംഗങ്ങളുടെ സുവർണ്ണ
താഴ്വാരത്തിലെ അമിതാവേശഭൂമിയിലാണ്
ഇപ്പോൾ ഞങ്ങൾ. മഹാപാപ ഹാരിണി,
പരമാഹ്ളാദാദിനി, നിന്റെ തീരസ്ഥലി
കളിലെ അത്ഭുതദൃശ്യങ്ങളിൽ ദുഃഖ
സന്താപങ്ങൾ ഒന്നൊന്നായി വിസ്മൃത
മാകുന്നു. മഞ്ഞുകുമ്പോലെ മനസ്സ് അനു
നമിക്കും ആർദ്രമാകുന്നു.

സുവർണ്ണ പ്രഭങ്ങളായ ശൈലോച്ഛ
യങ്ങൾക്ക് മദ്യേ രജ്ജുതവർണ്ണാങ്കിത കാന്തി
ചൊരിഞ്ഞുകൊണ്ട് ഗംഗോത്രി ഹിമാലയയുടെ
മുഖച്ഛിദ്രമായ ശ്രീശോമുഖം പ്രത്യക്ഷ
മായി. ഇന്ദ്രനീല സുദൃശമായ ആകാശ
വിതാനത്തിനുചോട്ടിൽ മരതക വർണ്ണമാർന്ന
മഞ്ഞുപാറകളിൽത്തട്ടിച്ചിതറുന്ന മാരിവി
ല്ലോളിയുടെ സ്നിഗ്ദ്ധസൗന്ദര്യത്തിൽ
വെള്ളിനിലിഴകളായി അമൃതഗംഗ ഊർന്നിറ
ങ്ങുന്നു. ഇവിടെ ഹിമസംഘാതങ്ങൾക്കുമദ്യേ
വിജയിക്കുന്ന സമതല ഭൂമിയിലെ ഹിമശുഹ
യിൽ നിന്നും ബ്രഹ്മാണ്ഡ ഭേദിനിയായ
ഭാഗീരഥി അത്യന്ത നിർമ്മലയായി, മഹാവേഗ
യായി പത്തമ്പതി വീതിയിൽ പൊട്ടുന്നനെ
പ്രത്യക്ഷപ്പെടുന്നു. മാതൃഗംഗ! മഹാപാതക
നാശിനി, ശോതസിനി, പരമവേഗിനി,
നിന്റെ അതുലിത സൗന്ദര്യയോരണിയിൽ

ലൗകിക ചിന്തകൾക്കോ, ഭൗതിക പ്രഹസന
ങ്ങൾക്കോ, മാനാഭിമാനസങ്കല്പങ്ങൾക്കോ,
പണ്ഡിത പാമര ഭേദങ്ങൾക്കോ, “ദേശകാല
വസ്തുക്കളുടെ സ്ഥാനകൾക്കോ” ഒന്നിനും
സ്ഥാനമില്ല തന്നെ. അമ്മേ, സ്വർണ്ണ
ശൃംഗപ്രഭേദിനി, ദിവ്യസ്ഥാനനിവാസിനി,
മഹാപർവ്വത ഭേദിനി, മഹാമോക്ഷ പ്രദായനി,
അവിടത്തെ ദർശന സൗഭഗം അതീവ ദുർലഭം
അമ്മേ!

നിതാന്തശാന്തിയിൽ ലയിച്ചുകിടക്കുന്ന ഈ
അപരിമേയ സൗന്ദര്യലഹരിയിൽ എവിടെ
നിന്നോ രണ്ട് ഇണപ്രാവുകൾ ചിറകടിച്ചു

യോ പുണ്യസ്ഥലങ്ങൾ ദർശിച്ചും, തീർത്ഥ
മാടിയും, ആരോടൊക്കെയോ ശിഷ്യപ്പെട്ടും,
എന്തൊക്കെയോ അഭ്യസിച്ചും, എന്തിനെയൊ
മോ അഭിപ്രായപറഞ്ഞും, ആരെയാക്കെയോ
ഉപദേശിച്ചും, പല വേഷത്തിൽ, പല
ഭാവത്തിൽ, പല രൂപത്തിൽ നടന്ന ഞാൻ
ഇന്നി ദിവ്യസരീത് ശോതസ്സിൽ എത്തി
നിൽക്കുന്നു. ഇവിടെ പാപപുണ്യങ്ങളില്ല;
കൃത്യവ്യക്ത്യവ്യമില്ല; കർമ്മാകർമ്മങ്ങളുമില്ല.
പൂർണ്ണബ്രഹ്മ സാമുപിണിയായ നിത്യ
ശോതസ്സമാത്രം!

ഇവിടെ നിന്നൊന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കു

ഗംഗോത്രി മഹാഹിമയാര

യരുന്നു. ഇവിടെ സത്യശാന്തി സ്നേഹദർ
ശനങ്ങൾ സമന്വയിക്കുന്നു. വിഷ്ണു പാദാർ
ഘ്യസംഭൃതയായ ഈ സുരസരീത് പൃഥ്വി
യിലവതരിക്കുന്ന പ്രശാന്തൈകാന്തമായ ഈ
ഹൈമവതഭൂമി സ്വപ്നജാഗ്രത് സമസ്യ
പോലെ നിത്യവിസ്മൃതിയുടെ നിതാന്തശാന്തി
ചൊരിയുന്നു.

കോടാനുകോടി ജീവന്മാർക്ക് മുഷ്പ്രാപ
മായി ഇന്നും നിലകൊള്ളുന്ന ഈ തീരസ്ഥലി
കളിലെ അഭൗമിക കാന്തി പ്രസരത്തിന്റെ
ദിവ്യശോഭയിൽ ഒരു ആയുഷ്കാല കർമ്മ
ങ്ങൾ കൃതാർത്ഥമാവുന്നു. ഏതോ ദേശത്തിൽ
ഇനിച്ചും വളർന്നു ഏതൊക്കെയോ
കർമ്മങ്ങൾ അനുഷ്ഠിച്ചും, സൗഹൃദങ്ങളും
ശത്രുതകളും സൃഷ്ടിച്ചും, മോഹങ്ങളിൽ
സ്വപ്നങ്ങൾ നെയ്തും നഷ്ടസ്വപ്നങ്ങളിൽ
വിതുമ്പി നിന്നും സുഖകാലത്ത് ആഹ്ളാദവും
ദുഃഖകാലത്ത് വെറുപ്പും പരത്തി. ഏതൊക്കെ

ബോൾ ജീവിതാനുഭവങ്ങളൊക്കെ ഒരു
സുന്ദരസ്വപ്നം തന്നെ. ഇങ്ങനെയൊരു
ജന്മമേകിയ മാതാപിതാക്കൾക്കും, പ്രകൃതി
ദേവികൾക്കും, ഇതുവഴി കടന്നുപോയ മഹത്തു
ക്കൾക്കും, വരാനിരിക്കുന്ന സുകൃതികൾക്കും,
നൂറുകൂറ്റജീവിതാനുഭവങ്ങളിലൂടെ ഇവിടെ
എത്തിച്ച ബന്ധങ്ങൾക്കും, സൗഹൃദങ്ങൾക്കും,
ശത്രുതകൾക്കും, ഗുരുത്വത്തിനും, അനുഭവിച്ച
സർവ്വദുഃഖങ്ങൾക്കും, ആഹ്ളാദങ്ങൾക്കും,
ആർജ്ജിച്ച പുണ്യപാപങ്ങൾക്കും, ഈ
കർമ്മശരീരത്തിനും, ഏറ്റിനടന്ന മുളകാലിനും,
കടന്നുവരാനിടം തന്ന ഓരോ മണൽത്തരികൾക്കും,
ഇനിയുണ്ടാകാൻ നിജ്ജന എന്നെ
എന്റെ തന്നെ ഓരോ കാലപ്പൊട്ടുകൾക്കും
സാഷ്ടാംഗ പ്രണാമം.

(അവസാനിച്ചു)

63 ക്ലോബറിൽ നടന്ന സൂര്യയുടെ നൃത്ത സംഗീതോത്സവത്തിൽ മാർഗി കഥകളിസംഘം നളചരിതം ആട്ടക്കഥ അവതരിപ്പിച്ചു. മാർഗി നളചരിതം ആട്ടക്കഥയ്ക്ക് നവീനമായ ഒരു രൂപം നല്കി എന്നാണ് നാം ആദ്യം ധരിച്ചുപോവുക. ഇങ്ങനെ ധരിക്കുന്നത് അതിന്റെ പ്രാചീനരീതികളെക്കുറിച്ചുള്ള നമ്മുടെ അജ്ഞതകൊണ്ടുമാവാം. വാസ്തവത്തിൽ മാർഗി ചെയ്തിരിക്കുന്നത് കഥകളിയെ അതിന്റെ വേരിലേക്ക് കൊണ്ടുപോവുകയാണ്. കഥകളിയുടെ ഹൃദയംതേടിയുള്ള അന്വേഷണത്തിനിന്നാണ് പുതുമയെന്നു തോന്നുന്ന ഈ വ്യതിയാനം.

അരങ്ങിൽ പൊതുജനസമ്മതി നേടിയിട്ടുള്ള ഒരാട്ടക്കഥയാണല്ലോ നളചരിതം. പൊതുജന

യെല്ലാം ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയ ഒരു നാട്യ പ്രബന്ധമാണ് ഈ അവതരണത്തിന് ആധാരമാക്കിയത്. എന്തുകൊണ്ടും ഉണ്ണായി വാര്യരോട് തികച്ചും നീതിപൂർവ്വമായ ഒരു വാദം ആദ്യമായിട്ടാണുണ്ടാകുന്നത്. ഈ അവതരണത്തിന് എല്ലാവിധത്തിലുള്ള ന്യായീകരണവുമുണ്ട്. കഥകളിയുടെ നിലവിലിരിക്കുന്ന അവതരണസ്വഭാവത്തിൽ മാത്രം പരിചയപ്പെട്ട് അതിൽ ഒരുങ്ങിനില്ക്കുന്ന ആസ്വാദകരാണ് വലത്തിന് ഒരു പുതിയ ലോകം തുറന്നുകൊടുക്കുന്നു. കഥകളി, കൂടിയാട്ടം എന്നീ പ്രകടനമാധ്യമങ്ങൾ ഇത്തരം അവതരണത്താണ് വിഭാവനം ചെയ്യുന്നത്. കലാശാസ്ത്രം ചിലർ ഇളകിയാട്ടങ്ങളും ചേർത്ത് നളചരിതം ആട്ടക്കഥയിലെ പദങ്ങളുടെ

ഈ നളചരിത അവതരണത്തിന്റെ വിസ്തരിച്ച അഭിനയത്തിന്റെ രൂപം ഒന്നു പറയാമോ? നളചരിതം ഒന്നാംദിവസം മാർഗി അവതരിപ്പിച്ചത് പ്രധാനമായി പതിനഞ്ചു ഖണ്ഡങ്ങൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതായിരുന്നു. പതിവിൽനിന്ന് അധികമായി നളവൃത്തി എന്ന പൂർവ്വരംഗവും ഹംസത്തിന്റെ പൂർവ്വവൃത്താന്തവും സ്വയംവരാരംഭ സംഭവങ്ങളും അവയ്ക്കുപുറമെ ദമയന്തിയുടെ കൗമാരകീഡകളും ഭീമരാജ ആശങ്കകളും അതാതു രംഗങ്ങൾക്കുമുപയുക്തം. നളമയന്തീവിവാഹം സ്വയംവരാനന്തരവും അതാതു രംഗങ്ങളുടെ ഭാഗമായി ആടുകയുണ്ടായി. ഇവ ഓരോന്നായി വിശദീകരിക്കാമോ? നളന്റെ സമ്പൂർണ്ണഭാവങ്ങൾ നളചരിതത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ഉണ്ണായിവാര്യർ പറയുന്നതു നോക്കുക. പരമപാവനകീർത്തി ഭൂമാവു, നീതിശാലി, രതീശസുഭദ്ര, ഇക്ഷ്വകവീരൻ, അവനിയെ ചിരകാലം അനാകുലം അനുശാസനം ചെയ്യുന്ന, ശീതഗുഹംശജനായ

നാടകത്തിന്റെ പുരസ്കാരം

തേടി ഒരു യാത്ര

സമ്മതിക്കുവാൻ ഒരു സഹൃദയാസവാദനത്തിനുകുന്ന രീതിയിലാണ് ഇപ്പോൾ മാർഗി നളചരിതം ആട്ടക്കഥ അവതരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നത്. കഥകളിയെക്കുറിച്ചു മുമ്പിൽ ആയിരങ്ങളോ പതിനായിരങ്ങളോ വന്ന് ഇരുന്ന് കാര്യമില്ല. ആസ്വാദനവൈഭവത്തിന് വണ്ണംകൂടിയ പത്താളുകളാണ് കഥകളിയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വലുതെന്നു നാമറിയണം. അങ്ങനെയുള്ളവരെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് മാർഗി ഇപ്പോൾ നളചരിതം രൂപപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളത്. ബഹുജനങ്ങളുടെ ഇടയിലേക്ക് ഇറങ്ങിച്ചെന്ന് പ്രചാരം നേടുകയെന്നത് കഥകളിയുടെ ലക്ഷ്യമല്ല. അങ്ങനെയൊന്നിന് പൂർണ്ണമായും ഇല്ലായ്മയോടെ കഥകളിക്ക് മത്സരിക്കേണ്ടി വരും.

ഉന്നതനിലവാരത്തിലുള്ള രാസവാദനത്തിനുകുന്ന രീതിയിൽ നളചരിതം ആട്ടക്കഥയെ മാർഗി പുഷ്ടിപ്പെടുത്തി. അതിലെ വിടവുകളെ നികത്തിയും പോഷണസാദൃശ്യത്തുള്ളവയെ പോഷിപ്പിച്ചും, ശോഷിപ്പിക്കേണ്ടവയെ ശോഷിപ്പിച്ചും നടനധർമ്മം നിർവ്വഹിക്കുകയെന്നതായിരുന്നു ഉദ്ദേശ്യം. ഈ ഉദ്ദേശ്യം സാധിച്ചെടുക്കാൻ വേണ്ടി നൈഷധം തുടങ്ങിയ നിരവധി സംസ്കൃതകാവ്യങ്ങളെയും നളചമ്പു തുടങ്ങിയ ചമ്പുക്കളെയും ഇവയ്ക്കെല്ലാം പുറമെ നളന്റെ രാജ്യഭരണം തുടങ്ങിയവയ്ക്കുവേണ്ടി മനുസ്മൃതിയെയും അർത്ഥശാസ്ത്രത്തെയും യാജ്ഞവല്ക്ക സ്മൃതിയെയും കൂട്ടി വിളിച്ചു. നളന്റെ കാമജീവിത വ്യാഖ്യാനത്തിനുവേണ്ടി കാമശാസ്ത്രത്തിന്റെ സഹായവും തേടി. ഇവ

ഉപരിപ്ലവമായ അർത്ഥം മൂലഭൂമിയെക്കുറിച്ചെ പരാവർത്തനം ചെയ്യുന്ന രീതിയാണ് ഇന്ന് പ്രചാരത്തിലുള്ളത്. ഇതിന്റെ ആസ്വാദകരാണ് ഇന്നത്തെ നമ്മുടെ കഥകളിക്കമ്പക്കാർ. എന്നാൽ മാർഗി ഇപ്പോൾ വേറൊരു മാർഗ്ഗമാണ് അവലംബിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഇപ്പോഴത്തെ അവതരണത്തിൽ ഓരോ പദത്തിന്റെയും ആന്തരർത്ഥവും ധ്യാനർത്ഥവും അതിന്റെ പർച്ഛത്തലത്തിലുള്ള വർണ്ണനകളോ, എന്തൊക്കെയെന്നുവെച്ചാൽ അവയും, അവതരിപ്പിച്ച് ഒരു പരാവർത്തനം എന്നതിനപ്പുറം ഒരു ഭാഷ്യം എന്ന രീതി. അതുപോലെതന്നെ നളചരിതത്തെ ഒരു ദൃശ്യകാവ്യമായും രൂപം നൽകപ്പെട്ടിട്ടു.

പതിനാറു വർഷംമുമ്പാണ് തിരുവനന്തപുരത്ത് മാർഗി എന്ന കലാസാധനം ഉണ്ടായത്. കഥകളിയുടെ തെക്കൻചിട്ടയെ അടിസ്ഥാനമാക്കി തികച്ചും ഗുരുകുല സമ്പ്രദായത്തിലാണ് മാർഗിയിൽ കഥകളി അഭ്യസിപ്പിക്കുന്നതും അവതരിപ്പിക്കുന്നതും. ആരംഭത്തിൽ മാത്രം വിഷ്ണുനമ്പൂതിരിയായിരുന്നു മുഖ്യ ആചാര്യർ. കഴിഞ്ഞ പത്തുവർഷമായി മുഖ്യാചാര്യർ കലാമണ്ഡലം കൃഷ്ണൻനായരാണ്. കഥകളിയുടെ മുഖ്യങ്ങളെ പുനരുദ്യമിക്കാൻ മാർഗി പല പരിശ്രമങ്ങളും നടത്തിയിട്ടുണ്ട്. ഈയിടെ അവതരിപ്പിച്ച നളചരിതം സീകരിച്ച മാർഗ്ഗങ്ങളെക്കുറിച്ച് ശ്രീ. ഡി. അപ്പക്കുട്ടൻനായർ കലാകൗമുദി ലേഖകന്റെ ചോദ്യങ്ങൾക്ക് ഉത്തരം പറയുകയുണ്ടായി.

രാജാവ്, വിമതാപുലത്തെ സ്വന്തം പെരിയ ദോർണ്ണപ്രവാചകനുമായ വിരകാക്കിയവൻ, പരിമിതിസരണി വിദൂരഗ ഗുണഗണ പരിമളപുരിതലോകൻ, വിശമനോഹര ചാരുശരീരൻ, വിശ്രുതസചിവ സമേതൻ, വിദ്യാജ്ഞാലി, വിസ്മയനീയൻ, വിഷ്വപാലനശീലൻ, കലിശമനാഷയ രസമയചരിതൻ, ക്വലിശയരോപമവിര്യൻ, ശാർങ്ഗിപിനാകി പദാർച്ചനശീലൻ, വാങ്മനസാതിവിദൂരൻ എന്നിവയാണ് നളന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ. ഇതിൽനിന്നും മനസ്സിലാക്കുന്നത് നളന്റെ സ്ഥായിഭാവം വീരമെന്നാണ്. ധർമ്മാർത്ഥങ്ങളിൽ മാത്രം ശ്രദ്ധവെച്ചിരുന്ന നളന് കാമപുരുഷാർത്ഥത്തിനു സമയം കിട്ടിയിരുന്നില്ല. രതീശസുഭദ്ര, വിശമനോഹര ചാരുശരീരൻ എന്നിവ നളനെ ഭരിക്കാവുന്നതു ആലംബനവിഭാവമായി മാത്രമാണ് വിശേഷിപ്പിക്കുന്നത്.

ഇപ്പറഞ്ഞവ ഇന്നത്തെ നളചരിതം അവതരണത്തിൽ പ്രസക്തമായി കാണിക്കാറില്ലല്ലോ. ഈ വിശേഷണങ്ങൾ നളന്റെ ദൈനംദിന പ്രവൃത്തികളിൽക്കൂടി, ഈ പുതിയ അവതരണത്തിൽക്കൂടി ആവിഷ്കരിച്ചു, നളനവരൻ "ഏവം" ഭൂതകാലം കാത്തിരുന്നപ്പോൾ, നാരദമഹർഷി എഴുന്നള്ളി "ജീവിതം" പാഴിലാക്കിയില്ല" എന്നു നളനെ ഓർമ്മിപ്പിച്ചു "ദാരേഷണ"യ്ക്കു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. ഇതെങ്ങനെയെന്ന് നിർവ്വഹിച്ചത്? അതു പറയാം. ശാർങ്ഗിപിനാകി പദാർച്ചനശീലനായ നളന്റെ ഗംഗാസ്മൃതി, ഗംഗാസനാനം,